

Sirpa Yli-Heikkilä

Lasten osallisuuden tukeminen varhaiskasvatuksessa

Opetusvideo

Opinnäytetyö

Syksy 2017

SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Sosionomi (AMK)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysala

Tutkinto-ohjelma: Sosionomi (AMK)

Tekijä: Sirpa Yli-Heikkilä

Työn nimi: Lasten osallisuuden tukeminen varhaiskasvatuksessa, Opetusvideo

Ohjaaja: Helena Järvi

Vuosi: 2017

Sivumäärä: 52

Liitteiden lukumäärä: 2

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on löytää käytännönläheistä tietoa siitä, miten varhaiskasvatuksen arjessa voidaan tukea lasten osallisuutta ja mitä vaikutuksia osallisuuden tukemisella on lapsen kokonaisvaltaiselle kehitykselle. Opinnäytetyön produktina toteutettiin opetusvideo. Video on julkinen. Video on kohdennettu kaikille aiheesta kiinnostuneille, mutta erityisesti heille, jotka työskentelevät lasten parissa keskellä varhaiskasvatuksen arkea. Opinnäytetyö kuuluu Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen, TVT- ja liikuntakasvatuksen kehittämisen hankkeeseen 2016–2017.

Opinnäytetyön teoriataustassa käsitellään osallisuutta, mitä se tarkoittaa, miten se ilmenee ja mitä vaikutuksia sillä on lapsen kehitykselle. Lisäksi teoriataustassa avataan varhaiskasvatuksen ja varhaiskasvatussuunnitelman käsitteitä sekä tuodaan esiin keskeisempiä lasten osallisuuden tukemiseen liittyviä lakeja.

Videon sisältö kerättiin videoimalla ja valokuvaamalla Seinäjoen Satulinnan päiväkodin varhaiskasvattajia ja lapsia erilaisissa arkisissa tilanteissa. Materiaalista poimittiin videoon tilanteita, joissa lasten osallisuuden tukemista tapahtui. Kerätty tieto tiivistettiin lyhyeen, noin kymmenen minuutin pituiseen videoon.

Satulinnan päiväkodin varhaiskasvattajille teetetyyn kyselyn mukaan opetusvideo koettiin tarpeelliseksi, koska se on helposti kaikkien saatavilla. Varhaiskasvattajat kokivat työhön osallistumisen helppona, sillä lähtökohtaisesti omaa toimintaa ei tarvinnut kuvaamisen takia muuttaa. Hanketyöryhmä oli tyytyväinen videon sisältöön. Video on herättänyt kiinnostusta sosiaalisessa mediassa, josta kertovat julkiset katsoluvut YouTubeissa. Ensimmäisen kahden viikon aikana videota katsottiin 762 kertaa. Myös päiväkodin lapset pitivät siitä, että olivat saaneet osallistua videon materiaalin tuottamiseen.

Avainsanat: osallisuus, varhaiskasvatus

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree Programme in Social Services

Specialization: Bachelor of Social Services

Author: Sirpa Yli-Heikkilä

Title of thesis: Supporting Children's Participation in Early Childhood Education – An Educational Video

Supervisor: Helena Järvi

Year: 2017

Number of pages: 52

Number of appendices: 2

The aim of this functional thesis is to find practical information on how early childhood education can support children's participation, and what kind of impact the support for inclusion has for the child's overall development. An educational video was made as a product of this thesis. The video is public and targets anyone who is interested in the subject, but especially those who work with children in early childhood education. The thesis is part of the project for the development of early childhood education learning environments, ICT and physical education by the City of Seinäjoki in 2016–2017.

The theoretical background of the thesis deals with participation, what it means, how it manifests and what impact it has on the child's development. In addition, the theoretical background opens up the concepts of early childhood education and early childhood education and care curriculum. The most important pieces of legislation on supporting child participation are also highlighted.

The content of the video was collected by videoing and photographing the early childhood educators and children at the Seinäjoki Satulinna kindergarten in various everyday situations. The video consists of material regarding situations where support for children's involvement took place. The collected information was condensed into a short, approximately ten-minute video.

According to a survey for the early childhood educators in the Satulinna kindergarten, the educational video was considered as useful because it is easily accessible to everyone. Early childhood educators felt that it was easy to get involved in the work because they did not need to change their own activities for the most part because of the making of the video. The project team was very happy with the content of the video. The video has attracted interest in social media, which is reflected in the number of views it has on YouTube. The video was watched 762 times during the first two weeks. The kindergarten children also enjoyed taking part in making the video.

Keywords: participation, involvement, inclusion, early childhood education

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract	3
SISÄLTÖ	4
Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo	6
1 JOHDANTO	7
2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTA	9
2.1 Tavoitteet, tarkoitus ja kehittämistehtävä	9
2.2 Aiheen rajaus	10
2.3 Muita lasten osallisuutta käsitteleviä oppaita ja videota	11
3 LASTEN OSALLISUUS VARHAISKASVATUKSEN ARJESSA.....	13
3.1 Osallisuuden määrittelyä	13
3.2 Osallisuuden kokemuksen vaikutukset lapsen näkökulmasta.....	14
3.3 Osallisuus, valta ja vuorovaikutustaidot	15
3.4 Lasten osallisuuden tukemiseen haasteet	16
3.5 Lasten osallisuuden tasot.....	18
3.6 Lasten osallisuutta koskevat lait varhaiskasvatuksessa.....	20
3.7 Varhaiskasvatussuunnitelma	21
3.8 Uudistunut varhaiskasvatussuunnitelma 2016 ja sen muutokset osallisuuden näkökulmasta	21
4 TOIMINNALLINEN OPINNÄYTETYÖ ON TYÖELÄMÄN KEHITTÄMISTYÖ	23
4.1 Toiminnallinen opinnäytetyö.....	23
4.2 Kehittämistutkimuksen ja kehittämistyön eroavaisuudet	25
5 KEHITTÄMISTYÖN PROSESSI	27
5.1 Opinnäytetyö osaksi hanketta	27
5.2 Videon toteutus	29
5.2.1 Videoon tarvittavan materiaalin kerääminen ja muokkaaminen	29
5.2.2 Havainnointi apuna videon sisällön monipuolistamisessa.....	30
5.2.3 Oppimateriaalina video	31

5.3 Videon väliarviointi	32
5.4 Valmiin videon arviointi	33
5.4.1 Palautekyselyn tulokset.....	33
5.4.2 Pohdintaa palautekyselyn tuloksista	35
5.4.3 Valmiin videon esityksen tunnelmia	36
5.4.4 Julkisen videon suosio YouTube-kanavalla	36
6 KEHITTÄMISTYÖN SISÄLLÖLLINEN LAATU JA EETTISYYS.....	39
6.1 Kehittämistyön laatuominaisuudet.....	39
6.2 Kehittämistyön eettisyys.....	40
7 KEHITTÄMISTYÖN PROSESSIN JA TULOSTEN TARKASTELU	43
7.1 Yhteistyön merkitys	43
7.2 Kehittämistyön toteutus.....	43
7.3 Valmiin videon arviointia	44
7.4 Kehitysehdotukset.....	45
7.5 Loppupäätelmät	46
LÄHTEET	47
LIITTEET	52

Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuvio 1. Osallisuuden portaat (Armstein, 1969).....	19
Kuvio 2. Videon katselijoiden väestötiedot YouTube-kanavalla.	37
Kuvio 3. Videon katselun laitteet YouTube-kanavalla.....	38
 Taulukko 1. Videon ulkoisen liikenteen lähteet YouTube-kanavalla.....	 37

1 JOHDANTO

Lasten osallisuuden tukemiseen on alettu kiinnittämään yhä enemmän huomiota niin varhaiskasvatuksessa kuin peruskoulussakin. Tämä näkyy muun muassa juuri uudistuneessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016, 24), sekä valtakunnallisessa perusopetuksen opetussuunnitelmassa (2016, 24) on samanlaisia tavoitteita. Uudistunut varhaiskasvatussuunnitelma otettiin käyttöön kaikissa kunnissa 1.8.2017 (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 3). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet pohjautuvat varhaiskasvatukseen, jossa huomioidaan myös lasten osallisuus. Varhaiskasvatusta (L19.1.1973/36 1 luku 2 a §) sanotaan, että varhaiskasvatuksen tehtävänä on varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Varhaiskasvatusta on huomioitu muun muassa YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen sisältö, jossa lasten osallisuutta käsitellään erityisesti 12 artiklassa. Sopimus takaa jokaiselle lapselle, joka kykenee muodostamaan näkemyksensä, oikeuden ilmaista ne vapaasti kaikissa häntä koskevissa asioissa ja oikeuden saada oman näkemyksensä huomioon otetuksi (YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus).

Laki sekä muut määräykset ja sopimukset velvoittavat lasten osallisuuden tukemiseen. Vaikka lasten osallisuus käsitteenä on saamassa jalansijaa myös varhaiskasvatuksen arjessa, niin silti varhaiskasvattajilla voi olla hyvin vaihtelevia käsityksiä siitä, mitä osallisuus käytännössä tarkoittaa (Ryynänen 2013, 9; Turja 2011a, 25; Turja & Vuorisalo, 2017, 45; Nivala &). Tämän saman ongelman ovat tuoneet esiin myös varhaiskasvattajat. Syyskuussa 2017 julkaistussa opetus- ja kulttuuriministeriön valtakunnallisesta selvityksestä käy ilmi, että jopa 47 % selvitykseen osallistuneesta 13 290 henkilöstä nosti keskeisiksi täydennyskoulutustarpeiksi uusien varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmien painopisteet, lapsen osallisuuden ja vaikuttamisen. Osallisuuden tukemiseen kaipasi lisäkoulutusta yhteensä 6246 varhaiskasvattajaa. Kyselyyn vastasi kaikkiaan 24 % koko varhaiskasvatuksen henkilöstöstä. (Eskelinen & Hjelt 2017, 27.)

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli löytää vastaus tähän monen mieltä kaiver-tavaan kysymykseen: Mitä sanalla osallisuus ylipäänsä tarkoitetaan ja miten lasten

osallisuuden tukeminen oikein tapahtuu varhaiskasvatuksen arjessa? Keinoja lasten osallisuuden tukemiseen on monia ja tämän myötä myös vastauksia. Tavoitteena oli tuoda esiin näistä edes osa. Opinnäytetyön produktina syntyi tiedotus- ja opetuskäyttöön tarkoitettu lyhyt video. Videon avulla autetaan levittämään tietoa siitä, kuinka varhaiskasvatuksessa voidaan tukea lasten osallisuutta heitä koskevissa toiminnoissaan ja mitä vaikutuksia osallisuuden tukemisella on lapsen kehitykselle. Video on julkinen, jolloin se tavoittaa mahdollisimman suuren yleisön. Video on kohdennettu erityisesti heille, jotka työskentelevät varhaiskasvatuksen arjessa, mutta myös muille aiheesta kiinnostuneille. Arki on usein hektistä ja voi olla haasteellista perehtyä alan teoriaan. Videon tarkoituksena on vastata tähän haasteeseen.

Opinnäytetyö kuuluu Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen, TVT- ja liikuntakasvatuksen kehittämisen hankkeeseen 2016–2017. Tutkimus on tilausluontoinen, joka osaltaan kertoo siitä, että käsiteltävään aiheeseen kaivataan lisäselvennystä. Opinnäytetyön toiminnallinen osuus suoritettiin Seinäjoen Halakosaaren Satulinnan päiväkodissa yhteistyössä varhaiskasvatushenkilöstön, lasten ja vanhempien kanssa. Materiaali videoon kerättiin keskeltä varhaiskasvatuksen arkea videoimalla ja valokuvaamalla lapsia eri toiminnoissa. Näistä hetkistä poimittiin parhaimmat kohdat, joissa lasten osallisuuden tukeminen tulee hyvin esiin.

Pidän opinnäytetyön aihetta tärkeänä, sillä kerätty tieto on työelämlähtöistä, sitä voidaan hyödyntää laajasti ja se on helposti kaikkien saatavilla. Aiheesta ei juurikaan ole videoita, joista voisi helposti poimia vinkkejä arkeen. Videon perimmäisenä tarkoituksena kuitenkin on motivoida ja tukea varhaiskasvattajia erittäin arvokkaassa ja vaativassa työssä.

2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTA

2.1 Tavoitteet, tarkoitus ja kehittämistehtävä

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli löytää erilaisia menetelmiä, jotka tukevat lasten osallisuutta. Menetelmä käsitetään usein järjestelmälliseksi tavaksi ratkaista jokin ongelma, suorittaa tietty tehtävä tai saavuttaa jokin ennalta määritelty tavoite. Kyseisen toiminnan on oltava myös sellaista, että sitä voidaan opettaa ja soveltaa lähtökohdiltaan samankaltaisissa tilanteissa. (Kananoja 2017, 178.) Se on siis tietynlaisen toiminnan kautta pyrkimistä ennalta määriteltyyn lopputulokseen.

Osa näistä lasten osallisuutta tukevista menetelmistä tiivistettiin käytännön esimerkkien avulla lyhyeen, noin kymmenen minuutin pituiseen videoon. Tavoitteena oli, että videosta voisi nopeasti poimia uusia, mutta myös ennestään tuttuja, mutta unohdettuja ideoita varhaiskasvatuksen arkeen. Videon tarkoitus oli myös antaa inspiraatiota kehitellä aivan omia, omaan varhaiskasvatuksen arkeen sopivia menetelmiä. Tämän kaltainen nopea tiedonsaanti parhaiten toteutuessaan vaikuttaa myös varhaiskasvatustyön tehokkuuteen ja laatuun.

Video onkin näin ollen kohdennettu varhaiskasvatuksen alan ammattilaisille ja kaikille aiheesta kiinnostuneille. Videota voidaan käyttää myös esimerkiksi vanhempainilloissa selventämässä lasten osallisuuden tukemisen käsitettä. Erityisesti video palvelee alan opiskelijoita, joilla ei ole ennestään työkokemusta alalta sekä heitä, joilla ei ole aikaa tai innostusta perehtyä alan kirjallisuuteen. Videon esimerkit on kohdennettu varhaiskasvatusikäisten lasten tukemiseen, mutta niitä voidaan soveltaa myös kouluikäisten ja erityistä tukea tarvitsevien osallisuuden tukemiseen.

Henkilökohtaisella tasolla tavoitteenani oli saada lasten osallisuutta tukevien menetelmien teoreettisen tiedon lisäksi käytännön tietoa siitä, miten lasten osallisuuden tukeminen tapahtuu päiväkodin arjessa. Laajemmin ajateltuna halusin lopulta siirtää nämä keräämäni tiedot kaikkien saataville.

Yhteistyötä tehtiin niin lasten, varhaiskasvattajien kuin vanhempienkin kanssa. Lisäksi opinnäytetyön kuullessa hankkeeseen mukana oli yhteistyötä hanketyöryh-

män kanssa. Opinnäytetyöni vahvan työelämälähtöisyyden takia halusin asettaa tavoitteeksi myös projektityöskentelytaitojen sekä vuorovaikutustaitojen vahvistamisen.

Hyvät vuorovaikutustaidot ovatkin oleellisessa roolissa myös sosiaalialan kompetensseja tutkittaessa. Sosiaalialan kompetenssien mukaan, sosionomin ammattitaitoon kuuluu muun muassa ammatillisen vuorovaikutus- ja yhteistyösuhteen luominen asiakkaan kanssa, johon liittyy myös yhteistyökykytaidot monialaisessa tiimissä ja erilaisissa työyhteisöissä. Kompetensseissa myös mainitaan, että sosionomin ammattitaitoon kuuluu kansalaisten osallisuuden edistäminen, joka tapahtuu muun muassa luomalla osallistumiselle erilaisia mahdollisuuksia ja tekemällä vaikuttamistyötä eri toimijoiden kanssa. (Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit 2016.) Opinnäytetyön produktina syntyi julkinen video monien toimijoiden yhteistyön tuloksena. Tämän kautta voidaan ajatella, että se on myös osa sosiaalialan vaikuttamistyötä.

Lisäksi tavoitteeni oli saada lisää tietoa videon tuottamiseen liittyvistä käytännönasioista ja ylipäänsä siitä, kuinka toiminnallinen opinnäytetyö tehdään oikeaoppisesti. Opinnäytetyön tekninen toteutus videon tekemiseen tarkoitetuilla tietokoneohjelmalla ei varsinaisesti kuulu sosionomi opintojen sisältöön. Totesin kuitenkin tämän taidon vahvistamisen tarpeelliseksi, sillä nykypäivänä monipuoliset tietokoneen käsittelytaidot ovat tärkeitä myös sosiaalialan töitä tehdessä.

2.2 Aiheen rajaus

Opetusvideoon keräsin materiaalia niin alan kirjallisuudesta kuin suoraan varhaiskasvatuksen arjestakin. Tarkoituksena oli saada mukaan videoon mahdollisimman monta vaihtoehtoa lasten osallisuutta tukevista menetelmistä, joista jokaisesta on kerrottu vain lyhyesti.

Hanke, johon opinnäytetyö kuului, pohjautui varhaiskasvatussuunnitelmaan (2016, 24) sekä perusopetuksen opetussuunnitelmaan (2016, 24). Näistä kuitenkin ulkopuolelle jätin opetussuunnitelman käsitteen avaamisen, sillä opinnäytetyöni toimin-

nallisessa osuudessa oli mukana vain alle kouluikäisiä lapsia. Hanke käsitteli laajuudessaan koko Seinäjoen alueen päiväkodit, mutta keskityin ainoastaan Satulinan päiväkodin toiminnan kuvaamiseen. Osallisuus käsitteenä on hyvin laaja. Pysin poimimaan osallisuuteen liittyvistä aiheista vain ne, joilla on suuri vaikutus osallisuuden kokemuksen syntymiseen juuri varhaiskasvatuksen arjessa. Opinnäytetyössäni en nostanut esiin erityistä tukea tarvitsevien lasten osallisuuden tukemista, sillä se olisi vaatinut laajempaa teoriaosuutta kommunikaatiota tukevista menetelmistä.

Hankkeessa painotettiin tieto- ja viestintätekniikkaa sekä liikuntakasvatusta. Näitä käsitteitä sivuutin ainoastaan osallisuuden näkökulmasta jättäen ulkopuolelle käsitteiden laajemman avaamisen.

2.3 Muita lasten osallisuutta käsitteleviä oppaita ja videota

Lasten osallisuutta käsitteleviä tutkimuksia on tehty useita. Osaan näistä tutkimuksista viitataan opinnäytetyön kolmannessa luvussa. Tutkimusten avulla tuotettu tieto on kuitenkin suurimmaksi osaksi teoriaa, jostakin luettavissa. Teoriassa siis tiedetään, mitä pitäisi tehdä, mutta miten se käytännössä todellisuudessa tapahtuu, saatetaan jäädä epäselväksi. Toisaalta tieto voi olla myös hyvin selkeää, mutta usein satojen sivujen mittaisten tutkimusten lukeminen vie paljon aikaa. Vähemmän aiheesta löytyi esimerkiksi visuaalisia videoita tai kuvilla rikastettua tekstiä, joista voisi nopeasti poimia vinkkejä omaan toimintaan.

Toiminnallisia opinnäytetöitä tutkiessa löysin Hätösen ja Katajiston (2012) opinnäytetyön nimeltä Lasten osallisuuden tukeminen esiopetuksessa. Eskarilaiset mukaan - Vinkkejä osallisuuden tukemiseen. Löysin myös Ahosen ja Uotilan vuonna 2014 valmistuneen opinnäytetyön nimeltä Lasten osallisuuden tukeminen liikuntaleikkikoulussa: Osallisuuden juuret - Opas liikuntaleikkikoulun ohjaajille. Näistä molemmista toiminnallisista opinnäytetöistä tuotoksena syntyi opas, kun omassani puolestaan video. Oppaissa ei juurikaan ollut kuvia, vaan ohjeet painottuivat tekstimuotoon.

Kehittämishankkeena löytyi Mannisen (2016) opinnäytetyö: Lapsen osallisuus päiväkodissa - Opas varhaiskasvattajille. Opinnäytetyö painottui varhaiskasvattajien

toiminnan kehittämiseen lasten osallisuutta tukevaksi. Opas oli suunnattu kyseisen päiväkodin varhaiskasvattajille. Oppaasta tuli hyvin esiin tilannekuvaus ennen ja kehittämishankkeen toimien jälkeen. Opasta oli myös havainnollistettu toimintaan liittyvien kuvien avulla.

Opinnäytetyöni alkuvaiheilla ei ollut julkisesti saatavilla opetusvideoni kaltaisia videoita aiheeseen liittyen. Lasten osallisuutta tukevia menetelmiä oli kuitenkin esitelty yksitellen kohdistuen johonkin tiettyyn tuokiohetkeen, kuten esimerkiksi taidekasvattajat varhaiskasvatuksessa (Taikava) hankkeen tuottama Bitar Jeanin (2016) lyhyt elokuva: Lasten aloitteista kohti ilmiömaista oppimista.

Opetusvideoni valmistumishetkellä kuitenkin julkaistiin Katajan (2017) video: Mitä vasu tarkoittaa lapsen arjessa? Kyseinen video ei ollut opinnäytetyö, mutta siinä esiintyi osittain samoja asioita, kuin omassa opinnäytetyössäni. Kataja toimi videossaan pääosin kertojana samalla videoiden lasten leikkejä. Erona voidaan todeta, että opinnäytetyöni videolla tuli esiin kertojan lisäksi myös lasten sekä varhaiskasvattajien äänet. He myös osallistuivat videon tekoon.

Muutaman päivän päästä videoni julkaisusta löysin YouTubesta oman videoni lisäksi myös toisen toiminnallisen opinnäytetyön. Hakkaraisen (2017) videon nimeltään: Esikoululaisen osallisuuden tukeminen. Tämän opinnäytetyön kirjallinen osuus oli vielä kesken. Video oli hyvin saman pituinen kuin omani, mutta sen sisältö perustui tekijän omaan puheeseen. Videolla ei siis esiintynyt lapsia tai muita aikuisia. Aihe sisällöllisesti käsitteli osallisuuden määrittelyä, kuten myös omani, mutta sitä tarkasteltiin kiinnittämällä huomiota esikoululaisten osallisuuden toteutumiseen erityisesti liikuntaleikkituokioissa.

3 LASTEN OSALLISUUS VARHAISKASVATUKSEN ARJESSA

Seuraavassa luvussa tarkastellaan käsitettä osallisuus ja siihen läheisesti liittyviä termejä, kuten osallistaa ja osallistua. Luvussa painotetaan sitä, millainen merkitys osallisuuden kokemuksella on lapsen elämään sekä miten varhaiskasvattaja voi vaikuttaa lapsen osallisuuden kokemusten syntyyn. Huomiota kiinnitetään myös osallisuuden eri tasoihin, joiden avulla voidaan pohtia sitä, miten vahvasti juuri tällä hetkellä tuetaan lasten osallisuutta. Lisäksi avataan käsitteitä kuten varhaiskasvatus ja varhaiskasvatusuunnitelma sekä verrataan uudistunutta varhaiskasvatussuunnitelman sisältöä vanhaan varhaiskasvatussuunnitelmaan.

3.1 Osallisuuden määrittelyä

Osallisuus on johonkin yhteisöön liittymistä, kuulumista tai vaikuttamista. Se perustuu vastavuoroiseen toimintaan, jossa otetaan yhteisön jäsenet huomioon kuuntelemalla, antamalla tarvittavaa tietoa ja mahdollisuuksia vaikuttaa lopputulokseen. (Oranen 2008, 9.) Edellytyksenä on yhteisön jäsenten aktiivinen mukana olo (Oranen 2008, 9; Kivistö 2014, 81). Nivala ja Ryyänen (2013, 10) huomioivat, että kokemus omasta merkityksellisyydestä osana jotain yhteisöä ja yhteiskuntaa on myös yksi hyvinvoinnin perusasioita. Thomas (2002, 31) lisää, että silloin kyse on erityisesti siitä, että osallisuuden kokemukset synnyttävät yksilössä hyvän olon tunnetta, millä on suoria vaikutuksia muun muassa mielenterveyteen. Osallisuuden tukemisen avulla voidaan siis jopa estää mielenterveysongelmien syntyä.

Osallisuuskäsitettä määriteltäessä vastaan tulee usein sellaisia käsitteitä, kuin toiminnallinen osallistuminen ja osallistaminen. Toiminnallinen osallistuminen tarkoittaa osallistumista johonkin aktiiviseen toimintaan. Toiminnallisella osallistumisella voidaan viitata myös prosessiin, jossa ollaan osallisena tai prosessin lopputulokseen. Osallistuminen voi olla myös kollektiivista päätöksen tekoa ryhmänä tai pelkästään yksilönä. (Pajulammi 2014, 143.) Osallistaminen on puolestaan ulkopuolelta tulevaa innostamista osallistumaan erilaisiin toimintoihin (Toikko & Rantanen, 2009, 90). Osallistaminen on tavallaan jonkun toisen liikkeelle laittama prosessi,

jossa lopulta osallistamisen kohteena oleva henkilö alkaa toimimaan. Osallistamisen voidaan nähdä myös erilaisten mahdollisuuksien tarjoamisena, kun taas osallistuminen on jo olemassa olevien mahdollisuuksien hyödyntämistä (Toikko & Rantanen, 2009, 90).

3.2 Osallisuuden kokemuksen vaikutukset lapsen näkökulmasta

Osallisuus on jotain aineetonta, jotain näkymätöntä. Sitä emme aina näe tai emme osaa havaita, mutta se tekee ihmisen näkyväksi (Kaartinen 2017).

Osallisuuden tukemisen kautta lapsi tulee näkyväksi. Isossa lapsiryhmässä voi helposti käydä niin, että äänekkäimmät lapset saavat huomion tai ne lapset, jotka osaa- vat pitää parhaiten puoliaan. Huomiota kannattaa kiinnittää myös niihin ”näkymättömiin” lapsiin, jotka kulkevat lapsiryhmän mukana pitämättä itsestään sen suurempaa ääntä. Nähdynsi tuleminen vahvistaa lapsen omanarvontuntoa ja itsetuntoa, tällöin myös luottamus toisia ihmisiä kohtaan kasvaa (Mattila 2011, 30). Kun lapsi huomaa, että hänet nähdään omana itsenään, hän oppii luottamaan siihen, että on tarpeeksi hyvä sellaisena kuin on (Mattila 2011, 32). Reivinen ja Vähäkylä (2013, 83) lisäävät, että tällöin lapsi tuntee, että hänet hyväksytään omine luonteenpiirteineen, heikkouksineen ja vahvuuksineen. Orasen (2008, 16) tähdentää, että lapsi myös näkee, että hänen mielipiteet ja ajatukset ovat arvokkaita ja että asioihin voi vaikuttaa. Samalla se luo paremmat mahdollisuudet uuden oppimiselle ja ennustaa parempaa koulumenestystä (Reivinen & Vähäkylä 2013, 113; Oranen 2008, 16).

Mattila (2011, 35) yhdistää lapsen kuulluksi ja nähdyksi tulemisen omana itsenään suoraan lapsen arvostukseen, joka näkyy jo pelkästä katseesta. Erityisesti on huomioitava, että lapsi ei lähtökohtaisesti osaa puolustaa omaa arvoaan, ja jos lapsella ei ole ketään joka niin tekisi, hän ei sitä koskaan myöskään opi (Mattila 2011, 36). Esimerkiksi, jos lapsi ei saa kotona tarvittavaa tukea, on erityisen tärkeää, että lapsen osallisuutta tuetaan edes varhaiskasvatuksessa. Oranen (2008, 16) jatkaa, että osallisuuden kokemuksilla voi olla myös lasta suojelevia vaikutuksia tilanteissa, jossa hän on tullut tai on vaarassa tulla kaltoinkohdelluksi. Osallisuuden tukemisen

avulla lapsi rohkaistuu puhumaan myös hiukan vaikeimmista asioista, sillä hän tietää, että saa tarvittaessa apua.

3.3 Osallisuus, valta ja vuorovaikutustaidot

Lasten osallisuutta tutkittaessa tarkastellaan usein aikuisten ja lasten välisiä suhteita, sitä kuinka paljon aikuiset antavat lapsille valtaa vaikuttaa heitä koskeviin asioihin (Hart 1992, 5; Oranen 2008, 9-10). Lapsen ja häntä hoitavan varhaiskasvattajan valtasuhteen luonteeseen vaikuttavat sekä kasvattajan henkilökohtaiset näkemykset, että ajassa elävät kulttuuriin sidotut käsityksetkin (Turja, 2011b, 42).

Turja ja Vuorisalo (2017, 43) huomauttavat, että vaikka valtaa on yleisesti ottaen enemmän aikuisilla, sitä löytyy myös lapsilta. Tämä näyttäytyy heidän mukaansa esimerkiksi tilanteissa, joissa lapsi toimii paremmin neuvottelun kuin pakottamisen kautta. Toisaalta aikuisen vallankäyttö voi korostua silloin, kun aikuisilla on paremmat neuvottelu- ja vuorovaikutustaidot kuin lapsella. Mitä paremmat neuvottelu- ja vuorovaikutustaidot aikuisella on, sitä enemmän hänellä on myös valtaa suhteessa lapseen. Vuorovaikutustaitoja vahvistamalla voidaan siis saada valtaa, joka on olennaista myös silloin, kun puhutaan osallisuuden tunteen kokemuksista.

Yhtä lailla myös pelkästään lasten keskinäistä toimintaa tarkkaillessa voidaan huomata hyvin eritasoisia valtasuhteita, joissa valtaa on heillä, jotka osaavat paremmin neuvotella. Reunamo ja Nurmi (2014, 203) tarkentavat, että lasten keskinäisiin leikkeihin valitaan mieluummin niitä lapsia, joilla on parhaimmat vuorovaikutustaidot. Tällöin leikin ulkopuolelle jäävät ne lapset, jotka todellisuudessa tarvitsisivat harjoitusta omiin vuorovaikutustaitoihinsa. Jotta lapsi saisi kasvaa tasavertaiseksi neuvottelukumppaniksi muiden kanssa ja samalla selviäisi lapsena, mutta myös aikuisena paremmin erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa, hänen täytyisi saada kokea aitoa osallisuutta omassa elämässään jo varhaislapsuudessa. Roos (2016, 55-56) kehottaa aikuisia aktiivisesti kannustamaan lapsia erilaisiin vuorovaikutustilanteisiin ja mielipiteiden ilmaisuun. Vain harjoittelun kautta lapsen on mahdollista kehittää omia taitojaan. Varhaiskasvattajilta vaaditaankin tilanneherkkyyttä, väliintuloa ja osallisuutta tukevia toimia, jos lapsiryhmässä on sellaisia lapsia, jotka ovat vaarassa

jäää leikkiryhmien ulkopuolelle. Tämä tarkoittaa myös sitä, että tilanteissa on huomioitava lasten yksilöllisyys, kaikkia lapsia ei voi tukea samalla tavalla, ja välillä pitää antaa mahdollisuus myös kieltäytyä toiminnasta (Thomas 2002, 174). Arempien lasten kohdalla onkin syytä miettiä juuri heille ja heidän luonteeseensa sopivia osallistamisen tapoja, esimerkiksi pienryhmissä toteutettuna. Tärkeintä on, että kaikkien lasten ääni tulee kuuluviin. Apuna voidaan käyttää myös kuvia ja kahdenkeskisiä keskusteluita ryhmän ohjaajan ja lapsen välillä.

Osallisuuden tukemisen tavat eivät siis ole samanlaisia kaikkien lasten kohdalla, vaan niissä on huomioitava aina yksilölliset tarpeet. Osallisuuden tukeminen ei myöskään ole paikkasidonnaista, vaan lasten osallisuutta voidaan tukea niin leikkihetkissä kuin niiden ulkopuolellakin. Virkki (145,2015) ehdottaa, että leikin lisäksi kasvattajien olisi hyvä kiinnittää huomiotta siihen, että lapset voidaan ottaa mukaan myös ihan perustoimintoihin, esimerkiksi pieniin työtehtäviin esimerkiksi opetuksessa, juhlissa ja retkillä. Näiden lisäksi voitaisiin vielä mainita ihan perinteiset kotityöt ja toiminnan suunnittelu sellaiseksi, että lapsilla olisi mahdollisimman suuret mahdollisuudet toimia itsenäisesti omaan kehitystasoonsa sopivalla tavalla.

3.4 Lasten osallisuuden tukemiseen haasteet

Roosin (2015, 163) mukaan lasten osallisuuden tukemisen haasteena on, että lasten pitää ensin pystyä luottamaan aikuisiin, ennen kuin he voivat kertoa rehellisesti omat mielipiteensä. Luottamus lapsen ja varhaiskasvattajan välillä luo perustan osallisuuden syntymiselle (Kangas, Venninen & Ojala 2016, 86). Luottamuksen ja mielipiteen ilmaisuun vaikuttavat lasten ja aikuisten välisen vuorovaikutuksen eri tilanteet. Nämä tilanteet usein liittyvät ohjattuun toimintaan, joissa aikuisilla on vahva auktoriteettinen asema. Näissä tilanteissa lapsi ei välttämättä uskalla kertoa todellista mielipidettä tai jättää sen kokonaan sanomatta. (Roos 2015, 162–163.) Roos (2015, 162) haastaakin aikuisia menemään mukaan lapsen näköisiin ja lapsen oloisiin hetkiin. Tällöin luodaan mahdollisuuksia siihen, että lapsen ääni tulee kuulluksi luonnollisesti ja tasa-arvoisemmassa asemassa.

Toinen osallisuuden tukemisen haaste voi tulla vastaan, kun varhaiskasvattajalla halu osallisuuden tukemiseen olisi kova, mutta lapsiryhmät ovat niin isoja, että suurista ponnisteluista huolimatta kaikkien lasten tasapuolinen huomiointi ei onnistu. Osallisuuden tukeminen on kuitenkin tärkeää, sillä silloin lapset saavat kehittää hyödyllisiä taitoja kuten keskustelu-, neuvottelu- ja kommunikointitaitoja sekä priorisointi- ja päätöksentekotaitoja (Turja 2011 26). Tällöin lasten osallisuuden tukeminen vaatii varhaiskasvattajalta ennakoimattomuutta ja joustavuutta muuttaa toimintaa lasten ajatuksien pohjalta. Näiden lisäksi varhaiskasvattajan tehtävänä on pitää keskustelut itse aiheessa, mutta samaan aikaan huomiota on kiinnitettävä siihen, että mukana on myös opetuksellinen elementti, jolloin varhaiskasvattaja opastaa lapsia erilaisten vuorovaikutustaitojen oikeaoppisessa ilmaisussa. Isossa ryhmässä näiden taitojen opettelu niin, että kaikki lapset siitä hyötyisivät, saattaa olla lähes mahdoton tehtävä.

Kolmas osallisuuden tukemisen haaste liittyy tiedonpuutteeseen, eli siihen, miten lasten osallisuuden tukeminen käytännössä tapahtuu. Varhaiskasvatuskulttuuri on muuttunut, eikä aikuisten auktoriteettiasema ei ole niin vahva kuin aikaisemmin. Edelleen varhaiskasvattajien tehtävänä on ohjata ryhmän toimintaa, mutta rinnalle on tullut lasten näkemyksiä arvostava kulttuuri. Muutos ei kuitenkaan ole vielä itsestään selvä. Turja (2011c, 25) mainitsee, että muutoksen aikaansaamiseksi tarvitaan tietoa, niin osallisuuden eri ilmenemismuodoista kuin tavoitteistakin, jotta uudet käytännöt pääsisivät kehittymään. Thomas (2002, 152) korostaa, että kaikkein tärkeintä on kuunnella, mitä lapsella on sanottavana arvostaen lapsen mielipiteitä. Kerominen tapahtuu kuitenkin omaan tahtiin ja lapselle pitäisi antaa aikaa ajatella. Varhaiskasvattaja voi tarjota erilaisia vaihtoehtoja ja muutenkin tukea lasta päätöksen teossa. Tukeminen tapahtuu muun muassa antamalla toiminnasta tarpeellista tietoa ja ottaen lapsen yksilölliset tarpeet huomioon.

Neljäntenä lasten osallisuuden tukemisen haasteena voidaan pitää varhaiskasvattajan omia voimavaroja ja vireystilaa. Uupuneena saattaa keskittyä vain selviämään lapsiryhmän kanssa päivästä toiseen. Helpommalla pääsee, kun lapsia ohjataan aikuislähtöisesti, silloin tosin ei enää voida puhua laadukkaasta varhaiskasvatuksesta.

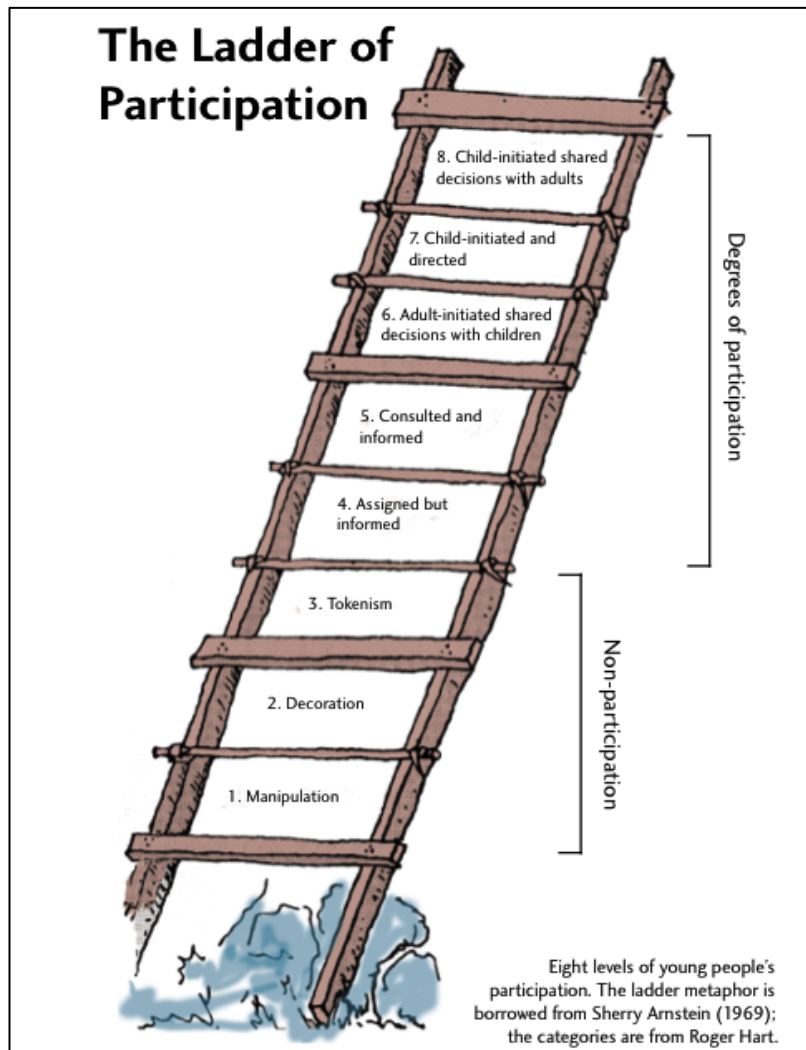
3.5 Lasten osallisuuden tasot

Osallisuuden tasoja määriteltäessä usein viitataan osallisuuden portaisiin, tasoihin tai ulottuvuuksiin (Thomas 2002, 174; Oranen 2008, 10; Turja 2011a, 27; Virkki 2015, 9). Portaiden avulla voidaan arvioida, kuinka hyvin osallisuutta tuetaan ja millaiset tavoitteet toiminnalle olisi hyvä asettaa. Porrasmalleista on useampia muunnoksia, mutta kaikkia yhdistää se, että osallisuus laajenee, mitä korkeammalle portailla kiivetään. Sherry Arnsteinin (1969) aikuisten osallisuutta kuvaavat portaavat toimivat useimpien muunnelmien pohjana (Kuvio 1.). Muun muassa Roger A. Hart (1992) on käyttänyt Arnsteinin (1969) kehittämiä portaita pohjana omalle versiolleen, jossa osallisuuden tasoja havainnollistetaan lasten osallisuuden kautta (Virkki 2015, 8).

Hart (1992, 9) tulkitsee Arnsteinin (1969) portaita niin, että ensimmäisen portaalla (Manipulation) lapset eivät ymmärrä heiltä vaadittavien toimenpiteiden tarkoitusta. Lapset saattavat esimerkiksi kantaa poliittista kylttiä, jonka sanomaa eivät ymmärrä tai heiltä vaaditaan toimia, joista he eivät saa oikeanlaista palautetta. Palaute saattaa puuttua esimerkiksi silloin, kun lapset saavat tehtäväksi suunnitella omaa leikkiympäristöään. He piirtävät ideat paperille, mutta heidät jätetään ulkopuolelle kaikista suunnitteluun liittyvistä neuvotteluista. Toinen askelma tikapuilla (Decoration), tarkoittaa tilannetta, jossa lapset on lahjottu osallistumaan toimintaan esimerkiksi herkkujen avulla. He osallistuvat, vaikka eivät ymmärrä toiminnan tarkoitusta. Kolmas askelma (Tokenism) kuvaa tilannetta, jossa lapsille annetaan muodollinen tilaisuus tuoda äänensä esiin, mutta todelliset lapsen vaikutusmahdollisuudet ovat lähes olemattomat. Näillä kolmella alimmalla askeleella ei ole havaittavissa aitoa osallisuutta.

Neljäs porras (Assigned but informed) kuvastaa jo aidompaa osallisuutta. Siinä lapset ymmärtävät projektin tarkoituksen, he tietävät myös, kuka teki sitä koskevat päätökset ja miksi. Lapsilla on myös mielekäs tehtävä, joka on lähtenyt omasta vapaaehtoisesta halusta, kun he ensin ovat kuulleet projektin päätarkoituksen. Viidennellä portaalla (Consulted and informed) lapset saavat olla mukana projektissa, jota aikuiset johtavat, mutta lapset kuitenkin ymmärtävät prosessinkulun ja heidän mielipiteitään käsitellään vakavasti. Kuudennella portaalla (Adult initiated, shared decisions with children) aikuiset aloittavat projektin, mutta päätöksenteko jaetaan lasten

kanssa. (Hart 1992, 11–12.) Seitsemäs porras (Child initiated and directed) kuvastaa projektia, joka on lähtenyt lasten aloitteesta ja jonka kulkua lapset itse ohjaavat. Aikuisen roolina on olla tukemassa projektia. Kahdeksannella portaalla (Child initiated, shared decisions with adults) lapset pääsevät tasavertaisiksi kumppaneiksi aikuisten rinnalle, jossa valta ja vastuu ovat jaettua. (Hart 1992, 11.)

Kuvio 1. Osallisuuden portaavat (Armstein, 1969).

Osallisuuden määrän tulisi kasvaa lapsen kehityksen mukana. Mitä vanhempi lapsi on, sitä enemmän hän voi olla osallisena itseään koskevissa päätöksissä. Jokaiselle lapselle tulisi kuitenkin antaa mahdollisuus kiivetä kykynsä mukaan korkeimmalle tasolle. Toisaalta myös mahdollisuus käväistä välillä alemmilla portailla. (Hart 1992, 11.) Tämä tarkoittaa sitä, että aikuisen ei tulisi estää kiipeämistä. Sen sijaan hänen tulisi kannustaa ja tukea lasta. Samalla aikuinen osoittaa, että portaita on vielä

enemmän. Lapsi ei voi lähtökohtaisesti tietää, kuinka paljon hänellä on mahdollisuuksia vaikuttaa itseään koskeviin asioihin, eli kuinka korkealle portaita on mahdollista kiivetä. Tämä korostuu erityisesti silloin, jos siihen ei ole aikaisemmin annettu mahdollisuuksia. Hart (1992, 5) toteaa, että jos lapsia suojellaan liikaa, eivätkä he saa tarpeeksi olla osallisina lapsuusvuosina, on hyvin epärealistista olettaa, että he yhtäkkiä aikuisena oppisivat ottamaan vastuuta ja osallistumaan kansalaisille suunnattuun toimintaan. Käsitys osallistumisesta ja luottamuksesta voidaankin hankkia ainoastaan vähitellen käytännön toimien kautta (Hart 1992, 5). Tämä tarkoittaa sitä, että osallisuuden harjoittelu pitäisi aloittaa jo lapsuusvuosina.

3.6 Lasten osallisuutta koskevat lait varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuslain (19.1.1973/36, 1 luku, 1 §) mukaan varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Varhaiskasvatusta voidaan järjestää niin perhepäivähoitona, ryhmäperhepäiväkodissa kuin päiväkodissakin. Varhaiskasvatuslaissa (19.1.1973/36 2 a §) mainitaan, että yksi varhaiskasvatuksen tavoitteista on varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin.

Lasten osallisuudesta on mainittu useissa muissakin laeissa, sopimuksissa ja säädöksissä. Tosin suoranaisesti osallisuus sanaa käsitteenä ei ole kaikissa käytetty termin tuoreuden vuoksi, silti ajatus tekstien taustalla on lähes identtinen. Tämä näkyy muun muassa Suomen perustuslaissa (11.6.1999/731, 2 luku, 6§), jonka 3 momentin mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Myös YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa 12 artiklassa, käsitellään asiaa lähes samoilla sanoilla, joiden mukaan lapsen näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti (YK:n lapsen oikeuksien sopimus). Sosiaalihuoltolaki jatkaa samoilla linjoilla. Sosiaalihuoltolain (30.12.2014/1301 4 luku 32 §) mukaan lapselle on turvattava hänen ikäänsä ja kehitystasoaan vastaavalla tavalla mahdollisuus saada tietoa häntä koskevassa asiassa ja esittää siitä mielipiteensä ja toivomuksensa.

Osallisuus sanan varsinaisessa muodossa tulee esiin vasta lastensuojelulain (L13.4.2007/417) neljännen luvun otsikoinnissa. Sisältö on edelleen lähes sama kuin Suomen perustuslaissa, lapsen oikeuksien sopimuksessa sekä sosiaalihuolto-laissa. Lastensuojelulain (L13.4.2007/417, 4 luku) mukaan lastensuojelua toteutettaessa on selvitettävä lapsen toivomukset ja mielipide sekä otettava ne huomioon lapsen iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla.

3.7 Varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuslaki (19.1.1973/36) sekä muut lait velvoittavat lasten osallisuuden tukemiseen, mikä korostuu entisestään uudistuneessa varhaiskasvatussuunnitelmassa. Varhaiskasvatussuunnitelma perustuu varhaiskasvatuslakiin, jonka tarkoituksena on edistää varhaiskasvatuksen yhdenvertaista toteuttamista koko maassa, toteuttaa tässä laissa säädettyjä varhaiskasvatuksen tavoitteita sekä ohjata varhaiskasvatuksen laadun kehittämistä (19.1.1973/36, 2 luku 9 §). Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta laaditaan paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Suunnitelmat voidaan laatia palveluntuottaja-, yksikkö-, ryhmä- tai toimintamuotokohtaisesti (19.1.1973/36, 2 luku 9 a §). Näiden lisäksi jokaiselle päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on laadittava henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma lapsen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon toteuttamiseksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan on kirjattava tavoitteet lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamiseksi lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevalla tavalla sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi. Myös lapsen mielipide on selvitettävä ja otettava huomioon varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa. (19.1.1973/36, 7a §.)

3.8 Uudistunut varhaiskasvatussuunnitelma 2016 ja sen muutokset osallisuuden näkökulmasta

Varhaiskasvatuslaki muutettiin vastaamaan nykypäivän tarpeita 1.8.2015. Opetushallitus määräsi 18.10.2016 uusista varhaiskasvatussuunnitelman perusteista

(Opetushallitus [Viitattu 26.11.2017]). Uudistunut varhaiskasvatussuunnitelma otettiin käyttöön kaikissa kunnissa 1.8.2017 (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 3). Muutoksen takia kaikki paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat oli myös päivitettävä.

Uudistuneessa varhaiskasvatussuunnitelmassa 2016 lasten osallisuuden tukeminen korostuu aikaisempaa enemmän. Osallisuuden käsite ei ole ollut täysin tuntematon myöskään aikaisemmin käytössä olleessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2005. Siinäkin osallisuuden käsite toistuu useita kertoja lapsia koskevien asioiden määrittelyssä. Lasten osallisuutta tukeva käsite tulee esiin lasta koskevien palveluiden suunnittelussa, johon kuuluu muun muassa lapsen ottaminen mukaan hänen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelmansa laatimiseen. Lisäksi lasten osallisuutta korostetaan lapsen omista kiinnostuksista lähtevän toiminnan sekä leikkiympäristön suunnittelussa. Yleisesti varhaiskasvattajan tehtäväksi jää lasten osallisuutta tukevan ilmapiirin luominen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 7, 31, 34, 16, 18, 24, 25.) Näiden lisäksi osallisuuden käsitettä sivutaan, kun puhutaan lasten mielipiteen huomioon ottamisesta sekä lapsen kokemuksesta tulla arvostetuksi ja hyväksytyksi omana itsenään. Tämä tapahtuu, kun lapsi tulee kuulluksi ja nähdyksi, mikä vahvistaa samalla lapsen itsetuntoa ja sosiaalisia taitoja. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 14–15.)

Vanhassa varhaiskasvatussuunnitelmassa on siis asetettu varsin samankaltaisia tavoitteita kuin uudessakin varhaiskasvatussuunnitelmassa. Mielenkiintoista tässä on se, että periaatteessa lasten osallisuuden tukeminen pitäisi olla jo sisäistettynä varhaiskasvatustoimintaan, mutta niin ei ole nähtävästi ollut ainakaan siinä määrin kuin pitäisi olla. Tämä tuli ilmi esimerkiksi aikaisemmin mainitussa Opetus- ja kulttuuriministeriön (2017, 37) valtakunnallisesta selvityksestä (Ks. s. 7).

Tämän ajatuksen kautta voidaan todeta, että vaikka vanha varhaiskasvatussuunnitelma huomioi myös lasten osallisuuden tukemisen, niin todellisuudessa asia otettiin vakavasti vasta kun lasten osallisuuden tukemisen velvoite oli kirjattuna varhaiskasvatuslakiin. Vanha varhaiskasvatussuunnitelma oli ohjeistava (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 7–9), kun taas uudistunut varhaiskasvatussuunnitelma on lakiin perustuva (Varhaiskasvatussuunnitelma 2016, 8) ja sitä kautta lasten osallisuuden tukemiseen velvoittava.

4 TOIMINNALLINEN OPINNÄYTETYÖ ON TYÖELÄMÄN KEHITTÄMISTYÖ

4.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Yleisesti sosiaaialalla keskitytään sellaisiin opinnäytetöihin, joiden pääpaino on tutkimuksen toteutuksessa. Vähemmälle huomiolle jäävät toiminnalliset opinnäytetyöt. Tästä kertoo esimerkiksi se, että opinnoissa ei juurikaan käydä läpi toiminnallisen opinnäytetyön teoreettisen viitekehyksen rakennetta. Aihetta tutkiessa saattaa törmätä myös siihen, että toiminnallisia opinnäytetöitä kokonaisuudessaan käsitteleviä suomalaisia kirjoja on julkaistu vain yksi. Tässäkin opinnäytetyössä on käytetty juuri tätä Vilkan ja Airaksisen vuonna 2004 kirjoittamaa kirjaa. Tästä syystä totesin tarpeelliseksi omistaa kokonaisen luvun toiminnallisen opinnäytetyön avaamiseen.

Toiminnallista opinnäytetyötä ei voida kutsua varsinaisesti tutkimukseksi, vaikka tieteelliset lähtökohdat otetaankin teoreettisessa viitekehyksessä huomioon. Toiminnallinen opinnäytetyö on ennemminkin työelämän kehitys- tai kehittämistyö. (Vilka & Airaksinen 2004, 9.) Tässä opinnäytetyössä käytetään usein termiä kehittämistyö. Toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena on joko kehittää, ohjeistaa, järjestää tai järjeistää käytännön toimintaa. Toteutustapana voi olla jokin konkreettinen tuote, tuotos, produkti tai projekti. (Vilka & Airaksinen 2004, 9; Lumme ym. 2010.) Toikko ja Rantanen (2009, 20) nimeävät kehitystyön toiminnaksi, jonka avulla voidaan kehittää niin uusia, mutta myös parantaa jo käytössä olevia tuotteita, palveluita, tuotantovälineitä tai tuotantomenetelmiä.

Toiminnallinen opinnäytetyö koostuu kahdesta osasta: kirjallisesta raportista ja toiminnallisesta osuudesta. Raportti sisältää opinnäytetyöprosessin dokumentoinnin ja arvioinnin tutkimusviestinnän keinoin (Vilka & Airaksinen 2004, 8–9). Toiminnalliseen opinnäytetyöhön ei tarvitse sisällyttää tutkimuksille ominaisia tutkimuskysymyksiä tai tutkimusongelmaa, ellei toteutustapaan kuulu selvityksen tekeminen (Vilka & Airaksinen 2004, 30). Toisin sanoen, tutkimusongelman sijasta ongelman ratkaisu voidaan kohdistaa produktiin tai projektiin sekä sille asetettujen tavoitteiden saavuttamiseen. Tämä tarkoittaa myös sitä, että toiminnalliseen opinnäytetyöhön ei

ole välttämätöntä yhdistää mahdollisten haastattelujen litterointia ja analyysia. Tarvittavaa tietoa voidaan kerätä vapaamuotoisemmin vaikkapa konsultoimalla asiantuntijoita. (Vilkka ja Airaksinen 2004, 57–58.)

Vaikka lähtökohtaisesti toiminnallinen opinnäytetyö voi kuulostaa helpolta tavalta toteuttaa opinnäytetyö, niin sitä se ei kuitenkaan ole. Toiminnallisen opinnäytetyön vaarana jopa on, että siitä tulee liian suuritöinen. Osaltaan tähän voivat vaikuttaa tilausluontoisuus tai oma liiallinen täydellisyyden tavoittelu. (Vilkka & Airaksinen 2004, 18.) Huomiota pitää kohdistaa kirjalliseen raporttiin, mutta myös toiminnalliseen osuuteen. Toimeksiantaja on usein enemmän kiinnostunut produktista tai projektista, kun taas korkeakoulut painottavat itse raportin laadukasta sisältöä (Hakala 2004, 29). Produktin laadulla on toiminnallisessa opinnäytetyössä erityinen merkitys, varsinkin jos kyseessä on jokin pysyvä tuote. Onnistunut tuote jää käyttöön ja se samalla toimii tekijän työn laadullisen tason mittarina. Produktin tuottamisessa voidaan tarvita myös sellaista tietoa, mikä ei varsinaisesti kuulu opintoihin, mutta on kuitenkin oleellista produktin onnistumisen kannalta. Uuden tiedon opiskelussa saattaa mennä kauemman aikaa kuin on alun perin suunnitellut. Nämä asiat onkin hyvä tiedostaa jo toiminnallista opinnäytetyötä suunniteltaessa, vaikka siten, että asettaa aikataulut tarpeeksi joustaviksi.

Vaikka toiminnallinen opinnäytetyö on helposti suuritöinen, sen hyviin ominaisuuksiin kuuluu vahva työelämälähtöisyys. Tämän takia taustalla on hyvä olla toimeksiantaja. Työelämälähtöisyys tukee ammatillista kasvua, ja sen avulla pääsee ratkaisemaan käytännönläheisiä ongelmia vahvistaen samalla myös omia innovatiivisia kykyjä. Samalla se lisää vastuunottoa, opettaa projektinhallintaa sekä tiimityöskentelyä. (Vilkka & Airaksinen 2004, 16–17.)

Toiminnallinen opinnäytetyö tarjoaa siis teorian ja käytännön keskinäisen vuoropuhelun, joka konkretisoituu produktin muodossa lähelle käyttäjää. Tilausluontoisuus puolestaan tekee opinnäytetyöstä hyödyllisen kokonaisuuden, jolloin opinnäytetyö palvelee tilauksen tehnyttä organisaatiota, mutta myös parhaassa tapauksessa kaikkia aiheesta kiinnostuneita henkilöitä tekijän ammatillista kasvua unohtamatta.

4.2 Kehittämistutkimuksen ja kehittämistyön eroavaisuudet

Tässä opinnäytetyössä on viitteitä kehittämistutkimuksesta, joka sai yhä enemmän painoarvoa opinnäytetyön edetessä. Kehittämistutkimuksesta käytetään myös nimitystä kehitystutkimus. Kehittämis- tai kehitystutkimus taas kuulostaa hyvin samantaiselta kuin kehitys- tai kehittämistyö, joihin usein viitataan toiminnallista opinnäytetyötä määriteltäessä. Näitä asioita pohtiessa totesin tarpeelliseksi tuoda kyseiset erot esiin myös tässä opinnäytetyössä.

Huomioitava on, että kehittämistutkimus on myös kehittämistyötä, mutta erilaisin painotuksin. Toiminnallisen opinnäytetyön kehittämistyössä kehitetään jonkin produktin tai projektin avulla toimintaa, kun taas kehittämistutkimuksessa pyritään kehittämiseen pääasiassa uuden tiedon kautta. Kanasen (2015,9) mukaan eroavaisuutena on se, miten tieto hankitaan ja miten se käsitellään. Kehittämistutkimus noudattaa perinteisten tutkimusten prosessikaavaa ja kehittämistyö keskittyy saamaan laadukasta materiaalia pääasiassa vain produktia varten.

Toiminnallisen opinnäytetyön kehittämistyössä käytetään yleensä pohjana jo valmiiden tutkimuksien tuottamaa tietoa. Siksi sitä on pidetty akateemisessa mielessä vähempiarvoisempana kuin perinteisiä tutkimuksia. Nykyään on kuitenkin havaittu, että kehittämistyön yhteiskunnallinen merkitys on vahvistumassa. (Toikko & Rantanen 2009, 20.) Toikon ja Rantasen (2009, 42–44) mukaan kyse on erityisesti uudesta tiedontuotannontavasta verraten vanhaan tutkijakeskeiseen tiedontuotantoon. Uudessa tavassa yhä enemmän korostuu ajatus siitä, että käyttökelpoinen tieto syntyy paikallisesti toimintakohteessaan ja tietoa tuottavat tutkijoiden lisäksi myös erilaiset kehittäjät ja konsultit. Myös tutkimuskohteena olevat henkilöt osallistuvat tiedon tuottamiseen yhteistyössä tutkijoiden kanssa (Toikko & Rantanen 2009, 43).

Kehittämistutkimuksen tarkoituksena on pyrkiä muutokseen (Kananen 2015, 9). Toikon ja Rantasen (2009, 114) sekä Kanasen (2012, 14) mukaan tarkoituksena on saada aikaan pysyviä muutoksia, joita voidaan siirtää myös muihin organisaatioihin ja yhteisöihin. Kehittämistutkimuksen avulla voidaan myös tavoitella työntekijöiden omaa oppimista sekä oman toiminnan kehittämistä (Toikko & Rantanen 2009, 114).

Myös toiminnallisen kehittämistyön tavoitteena voi olla muutos, mutta se ei ole kuitenkaan välttämätöntä esimerkiksi kertaluontoisen tapahtuman järjestämisen yhteydessä.

5 KEHITTÄMISTYÖN PROSESSI

5.1 Opinnäytetyö osaksi hanketta

Opinnäytetyön aiheen valinta oli aluksi melko vaikeaa. Halusin, että opinnäytetyöstäni voisi hyötyä mahdollisimman moni. Lähes puoli vuotta mietin aihetta, kunnes lopulta tarjoutui tilaisuus osallistua juuri meneillään olevaan Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen, TVT- ja liikuntakasvatuksen kehittämisen hankkeeseen 2016–2017. Yleisellä tasolla hankkeeksi kutsutaan toimintaa, joka on kestoaltaan rajattua, sisältää oman budjetin ja taustalta löytyy ulkopuolisia rahoittajia. Hankkeen tarkoituksena on joko kehittää tai ratkaista jokin ongelma. Hankkeelle asetetaan tarkat tavoitteet ja niitä noudatetaan koko hankkeen ajan. Onnistuneen hankkeen tunnistaa siitä, että se on tuottanut pysyvän muutoksen. (Leader-hanke [Viitattu 22.10.2017].)

Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen, TVT- ja liikuntakasvatuksen kehittämisen hanke 2016-2017 pohjautuu juuri uudistuneeseen varhaiskasvatussuunnitelmaan (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016) sekä Opetussuunnitelmaan 2017 (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014). Hankkeen tarkoituksena on kehittää lasta osallistavia ja ilmiöpohjaisia oppimisympäristöjä. Tavoitteena on myös pedagogisten työtapojen ja arvioinnin kehittäminen ja lapsen osallisuuden lisääminen liikuntakasvatuksen osalta sekä tieto- ja viestintäteknologian hyödyntäminen. Hankkeen tavoitteisiin kuuluu myös oppimisympäristöjen kehittäminen Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatuksessa. Hanke on opetushallituksen rahoittama. (Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen, TVT- ja liikuntakasvatuksen kehittämisen hanke 2016–2017-hankesuunnitelma, 2016.)

Ensimmäinen kokoontuminen hankkeen työryhmän kanssa oli marraskuussa 2016. Työryhmä esitteli hankkeen lähtökohdat ja tavoitteet, joiden pohjalta aloimme miettimään mahdollisia opinnäytetyön aiheita. Lähdin suunnitteluun innolla mukaan, sillä taustalla oli selvät tarpeet ja toimintaan sitoutuneet yhteistyökumppanit.

Keskusteluista nousi vahvasti esiin tarve lasten osallisuuden tutkimiselle. Innostuin aiheesta ja halusin tietää, miten lasten osallisuuden tukeminen näkyy aivan käytännön tasolla keskellä päiväkodin arkea.

Seuraava tapaaminen oli tammikuussa 2017 päiväkodin johtajan kanssa. Yhdessä pohdimme lisää opinnäytetyön mahdollisia yksityiskohtia ja muita käytännön asioita. Yhteistyökumppaneiden toiveena oli, että tekisin aiheeseen liittyvän videon. Ajatus oli mukaansatempaava, sillä olin aikaisemminkin tehnyt vastaavia videoita, mutta eri aiheista. Tiesin jo etukäteen, että työ tulee olemaan haastava, mutta varmasti myös opettavainen kokemus. Sovimme, että videoon tarvittavan materiaalin tulen keräämään päiväkotia Satulinnan varhaiskasvattajia ja lapsia kuvaamalla ja videoimalla. Ajatuksena oli myös teettää jonkinlaisia haastatteluja videon sisällön kehittämisen tueksi. Näiden suunnitelmien pohjalta opinnäytetyöstäni muodostui toiminnallinen opinnäytetyö eli työelämän kehittämistyö.

Aiheen selvittyä tein tutkimussuunnitelman ja se hyväksyttiin helmikuussa 2017. Maaliskuussa sain tutkimusluvan Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatusjohtajalta. Huhtikuussa tein erillisen tutkimuslupapyyntöni videointiin ja valokuvaukseen osallistuvien lasten vanhemmille (Liite 1). Tämän tutkimuslupapyyntöni esittelin päiväkodin johtajalle ja hän ehdotti siihen pientä muutosta. Hänen mukaan kuvaamiseen liittyvinä vaihtoehtoina kannattaa olla vain kaksi mahdollisuutta; joko niin, että lasta saa kuvata tai kokonaan kuvaamisesta kieltäminen. Alun perin kuvauslupalapussa oli kolmaskin vaihtoehto eli kuvaaminen niin, että kasvoja ei tunnista. Ehdotus oli mielestäni järkevä ja se otettiin käyttöön. Päiväkodin varhaiskasvattajat huolehtivat tutkimuslupien jakamisesta sekä myös siitä, että kaikki vanhemmat ne myös palauttivat. Opinnäytetyön alkuvaiheessa olin ymmärtänyt, että toiminnallinen opinnäytetyö on myös tutkimus. Tämä on vielä nähtävissä juuri näissä lupahakemusten otsikoinneissa.

5.2 Videon toteutus

5.2.1 Videoon tarvittavan materiaalin kerääminen ja muokkaaminen

Toukokuussa 2017 oli ensimmäinen kuvauspäivä. Silloin videoin ja valokuvasin ohjattuja leikkituokioita. Kuvaushetket toteutettiin niiden lasten kanssa, jotka olivat tuoneet kuvauslupalaput. Kuvauslupalappuja oli vielä paljon palauttamatta ja varhaiskasvattajat lupasivat kysellä niiden perään. Ensimmäinen videointikerta tuotti hiukan hankaluuksia, koska olin päiväkodin ulkopuolinen henkilö. Kameran läsnäolo vaikutti siten, että jotkut lapset alkoivat jopa pelleilemään kameran edessä. Lopulta lapset kuitenkin tottuivat kuvaamiseen ja tilanteista muodostui luontevampia.

Painotin varhaiskasvattajille sitä, että kuvaustilanteita ei tarvitse etukäteen suunnitella, sillä usein lasten osallisuuden tukemisen tilanteet tapahtuvat ennakoimattomasti luontaisen toiminnan kautta. Näin ollen varhaiskasvattajat saivat vapaasti toteuttaa heille ominaisia tapoja ohjata ryhmiä. Näitä tilanteita videoin tai otin niistä valokuvia. Kaikki opinnäytetyöhön osallistuneet varhaiskasvattajat olivat aktiivisesti mukana toiminnassa ja hyvin motivoituneita yhteistyöhön. He myös osallistuivat videointiin ja kuvien ottamiseen, sillä kaikissa tilanteissa en voinut olla mukana. Lopulta raakamateriaalia oli todella paljon, sen läpi katsominen ja muokkaaminen vei melko paljon aikaa. Videon rajallinen pituus vaikeutti kaikkien ideoiden esille tuontia, eikä se toki ollut alkuperäinen tarkoituskaan. Siksi jouduin jättämään videon ulkopuolelle osittain hyviäkin osallisuuden tukemisen ideoita.

Videon muokkaaminen asetti atk-aidot koetukselle, sillä sosionomitutkintoon ei kuulu pakollisia videon tekoon liittyviä kursseja. Aluksi käytössä oli ennestään tuttu Movie Maker -videotyökalu, mutta hyvin pian se osoittautui liian suppeaksi toiminoiltaan. Rinnalle löysin englanninkielisen Adobe Premiere Elements 15 -videotyökalun, jonka käyttö piti alusta asti opetella. Vaikka opettelu vaati oman aikansa, päätös oli silti järkevä. Muuten videon teko olisi voinut vaikeutua epätarkkojen editointien ja usein toistuvan ohjelman jumiin jäämisen vuoksi.

Välillä oli myös muita teknisiä ongelmia, esimerkiksi äänenlaatu ei ollut tarpeeksi hyvä kaukaa kuvatuissa videoissa. Jälkikäteen ajatellen olisi kannattanut käyttää

erillistä mikrofonia kyseisissä kuvaustilanteissa. Joskus saattoi käydä jopa niin, että kuvattujen videoiden sisältö ei vastannut lainkaan valmiille videolle asetettuja odotuksia ja nämä tilanteet toteutuivat täysin aikuislähtöisesti. Tämä oli nähtävissä etenkin ohjatuissa leikkituokioissa. Aluksi videoinnit ja kuvaamiset painottuivat juuri ohjattuihin leikkituokioihin, mutta hyvin pian tuli selväksi, että materiaalia tarvitaan muistakin tilanteista.

5.2.2 Havainnointi apuna videon sisällön monipuolistamisessa

Alun perin olin suunnitellut toteuttavani varhaiskasvattajille teemahaastatteluita videon sisällön suunnittelun tueksi. Lisäksi tarkoituksenani oli havainnoida heidän toimintaansa lapsiryhmien vetäjinä, mutta myös yleisesti sitä ympäristöä, missä varhaiskasvatusta tapahtuu. Varsinaisia teemahaastatteluita en kuitenkaan toteuttanut, vaan videoon laitettavan materiaalin ideointi toteutettiin vapaamuotoisesti keskustelemalla aiheista varhaiskasvattajien kanssa.

Havainnoinnin suoritin hiukan epävirallisemmin luonnolliseen toimintaan mukautuen, osittain myös vain tarkkailemalla. Toimin muutamana päivänä lastentarhanopettajan sijaisena päiväkodissa, mikä omalta osaltaan auttoi siihen, että opin tuntemaan lapsia ja talon toimintakulttuuria. Tällöin poimin toiminnasta lasten osallisuutta tukevia ideoita, joita halusin vielä videolle. Tätä havainnoinnin muotoa kutsutaan osallistuva havainnoijaksi. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2009, 217) mukaan osallistuva havainnoija tekee tutkittavalle selväksi havainnoivansa, samalla hän osallistuu ryhmän elämään kysellen välillä myös tutkimukseen liittyviä kysymyksiä. Havainnoinnit kirjasin vasta päivän päätteeksi ylös. Havaintotilanteet liittyivät videon sisältöön ja siksi ne olivat helposti muistettavissa vielä illalla. Tällaisia asioita saattoivat olla muun muassa, että huomasin lasten ottavan päiväkodissa itse ruokaa ilman, että joku aikuinen olisi ruoat valmiiksi annostellut heidän lautaselleen. Myöhemmin sovimme sopivan ajankohdan, jolloin kyseinen hetki voidaan kuvata niiden lasten kanssa, jotka olivat lupautuneet kuvattaviksi. Tällaisia etukäteen järjestettyjä tilanteita oli vain muutama. Suurin osa lasten osallisuutta tukevista tilanteista oli poimittavissa jo valmiista kuva- ja videomateriaaleista. Totesin tämän silti tarpeelliseksi

tavaksi, muuten video olisi saattanut painottua liikaa ohjattuihin leikkituokioihin. Kuvaamisessa usein haasteena olikin, että lasten osallisuuden tukemisen tilanteet syntyivät niin spontaanisti, että niitä ei aina ehditty tallentamaan juuri oikealla hetkellä kameraan.

Tehdessäni rinnakkain opinnäytetyön kirjallista osuutta sekä videota koin välillä vaikeaksi opinnäytetyön aiheen rajaamisen. Lopulta kuitenkin päätin lopettaa materiaalin keräämisen siihen, kun mielestäni videolta näkyivät ne perusasiat, joita usein lasten osallisuuden tukemiseen liittyy. Kuvaamiseen ja videoimiseen liittyviä tapaamisia kertyi yhteensä seitsemän toukokuun 2017 ja elokuun 2017 välisenä aikana. Tähän ei ole laskettu mukaan lastentarhanopettajan sijaisuuksia. Näiden lisäksi oli vielä muutamia tapaamisia, jotka koskivat videon esittämistä, joko keskeneräisenä tai valmiina versiona. Videon esittelykertoja käsitellään tarkemmin opinnäytetyön 5.3 ja 5.4 luvuissa.

5.2.3 Oppimateriaalina video

Tämän kehittämistyön tavoitteena oli saada aikaan laadukas opetusvideo, joka on kaikkien saatavilla. Videon muotoon päädyimme siksi, että tarvittava tieto olisi helposti saatavilla, nopeasti katsottu, mutta myös sisällöltään helposti ymmärrettävissä. Tarkoituksena oli liittää teoriassa opittu asia siihen yhteyteen, missä sitä käytetään.

Yleisesti videon muodossa toteutetussa oppimateriaalissa on useita hyviä ominaisuuksia verraten esimerkiksi kirjoihin. Merilampi (2014, 107) tuo esiin, että ammatillisesti tuotettujen mediamateriaalien käyttö opetuksessa saattaa helpottaa heitä, joille perinteinen kirjan lukeminen ei sovi. Esimerkiksi oppikirjat ovat usein hyvin faktasidonnaisia, joista saattaa puuttua mielikuvia herättävää kertovaa ja kuvaavaa tekstiä (Merilampi 2014, 104). Videon avulla voidaan myös päästä niihin tilanteisiin, joihin ei oppikirjoja tai tutkimuksia lukemalla pääse (Merilampi 2014, 112). Mielestäni tämän opinnäytetyön kaltainen video toimii joko yksistään tiiviinä tietopakettina tai sen avulla voidaan elävöittää tai keventää muuta teoriaan painottuvaa opetusta.

Opetusvideon tekijällä on suuri vastuu niin sisällön laadukkuuden suhteen, kuin myös eettisestä näkökulmasta ajatellen. Videon avulla voidaan vaikuttaa sekä älyyn, että myös tunteisiin (Merilampi, 106). Jopa taustamusiikin valinta voi joko vahvistaa tai heikentää videon sanomaa. Tämän opetusvideon ideana oli levittää tietoa ja sitä kautta saada aikaiseksi myös muutosta. Uskon, että asian merkittävyys nousi aivan toiselle tasolle, kun lapsien etua koskevan asian kertoi itse lapsi, tai häntä hoitava varhaiskasvattaja oikeassa varhaiskasvatusympäristössä.

5.3 Videon väliarviointi

Heinäkuussa 2017 esitin videon hyvin keskeneräisenä Satulinnan päiväkodin varhaiskasvattajille. Tarkoituksena oli saada heiltä lisää ideoita videon sisältöön. Ideoita sainkin ja tarkennuksia joidenkin videolla käyttämieni kuvien sisältöön. Tarkennukset usein liittyivät niihin kuviin, joita en ollut itse ottanut. Esimerkiksi yhden kuvan taustalle sisältyi suunnittelua, jossa oli mukana useita lasten osallisuuden tukemiseen liittyviä elementtejä. Asiaa ei kuitenkaan voinut tietää pelkästään kuvaa katsoamalla, siksi päädyimme selventämään tilannetta myös valmiissa videossa kuvatekstien avulla.

Jokaisen kokoontumisen jälkeen kirjoitin keskusteluista esiin nousseet asiat muistiin. Videon väliarvioinneissa oli tarpeellista kirjoittaa asiat ylös jo palaverin aikana. Vaikka toteutin opinnäytetyön yksilötyönä, sain valtavasti apua siitä, kun muut kertoivat omia mielipiteitään videosta. Taustalla oli tiimi ja video oli yhteistyön tulos. Mielenkiintoista oli huomata, että mitä enemmän aikaa kului, sitä enemmän varhaiskasvattajilta tuli ideoita siitä, miten he ovat huomioineet lasten osallisuuden toteutumisen omassa ryhmässään. Huomasin, että kasvattajat olivat pohtineet asioita juuri lasten osallisuuden tukemisen näkökulmasta.

Elokuussa 2017 esitin varhaiskasvattajilta saatujen ideoiden perusteella muokatun videon Satulinnan päiväkodin johtajalle. Silloin pohdimme etenkin sitä, miten saisimme videon äänen laatua paremmaksi. Sain osittain korjattua ääniä video-ohjelman työkaluilla, mutta yhdessä kohtaa jouduin päätyämään siihen, että videolla esiintyvän varhaiskasvattajan ääni lisätään videon päälle ääninäyttelijän avulla. Mielestäni video oli niin tärkeä sisällöltään, että olisi ollut harmillista jättää se kokonaan

pois. Kyseessä oli kuitenkin vain muutama lause ja ne kerrottiin juuri niin, kuten alkuperäisessä videossa. Ääninäyttelijät löysin osittain omasta tuttavapiiristäni, mutta myös päiväkodin lapset toimivat ääninäyttelijöinä. Heidän avullaan videoon saatiin eloisuutta ja tunnetta. Samalla lapset saivat olla osallisina videon toteuttamisessa.

5.4 Valmiin videon arviointi

5.4.1 Palautekyselyn tulokset

Esittelin videon Satulinnan päiväkodissa kaikille lapsille ja varhaiskasvattajille syyskuussa 2017. Varhaiskasvattajat saivat myös mahdollisuuden vastata lyhyeen palautekyselyyn anonyymisti videoon osallistumiseen liittyvistä ajatuksista (Liite 2). Palautekyselyyn vastasi yhteensä seitsemän varhaiskasvattajaa. Lomakkeen kysymykset olivat avoimia, mikä osittain sulkee pois niiden keskinäisen vertailun. Tarkka vertailu voi johtaa siihen, että tulokset ovat epäluotettavia, sillä kyselyyn vastaajat saattoivat olla samaa mieltä, mutta asia ei kuitenkaan tule esiin vastauksista. Hirsjärvi ym. (2014, 201) tarkentavat, että kysymysten avoimuus voi johtaa jopa siitä saatujen tulosten luotettavuuden kyseenalaistamiseen, sillä vastaukset ovat keskenään hyvin kirjavia. Tähän ajatukseen peilaten ja toiminnalliselle opinnäytetyölle ominaiseen tapaan, aikomukseni ei ole vertailla vastauksia keskenään, vaan saada yleispätevä palaute videosta.

Kaikki kyselyyn vastanneet varhaiskasvattajat eivät esiintyneet videolla, mutta heitä oli saatettu silti kuvata tai he olivat muuten tietoisia, että päiväkodissa tehdään lasten osallisuuteen liittyvää videota. Kaksi kyselyyn vastannutta henkilöä ei ollut nähnyt valmista videota, vaan ainoastaan keskeneräisen version. Heidän vastauksiaan en voinut juurikaan käsitellä, sillä kyse oli nyt valmiista videosta, mutta toisaalta he olivat silti osallistuneet videon tekoon. Vastauksissa he molemmat mainitsivat, että lasten osallisuuden tukeminen on heille jo arkea, eikä videoon osallistuminen muuttanut heidän ajatuksiaan lasten osallisuuden tukemisesta.

Seuraavana jätän vertailusta pois nämä kaksi edellä mainittua vastaajaa ja keskityn viiteen henkilöön, jotka olivat nähneet valmiin videon. Kaikki vastaajat mainitsivat, että video koettiin positiivisena joko oman ammatillisen kehittymisen näkökulmasta tai, että videolla oli muuten merkitystä yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Kaksi vastaajaa viidestä kirjoitti, että videon tekemisestä oli hyötyä ammatillisen kehittymisen näkökulmasta. Ensimmäinen kyselyyn myönteisesti vastannut mainitsi, että videon avulla näki hyvin, miten muut näkevät oman toiminnan lapsiryhmän vetäjänä. Hänen mukaansa oli myös hyvä idea näyttää video lapsille. Silloin lapsetkin näkevät, miltä oma toiminta näyttää muiden silmin. Toinen myönteisesti vastannut puolestaan kertoi, että oli mielenkiintoista nähdä ja kuulla muiden osallisuuden tukemisen menetelmiä. Näiden kahden lisäksi kolmas vastaaja kertoi, että itse videon tekeminen ei vahvistanut ammatillista kehittymistä, mutta sen sijaan videon konkreettinen näkeminen herätti ajatuksia siitä, miten lasten osallisuutta voitaisiin tukea. Hänen mukaansa aikaisemmin tehdyt kuvaukset oli loistavaa nähdä uudestaan ja herätellä itseään jälleen miettimään lasten osallisuuden tukemista. Yksi vastaaja viidestä vastasi, että video ei vaikuttanut ammatilliseen kehittymiseen, mutta hän piti kuitenkin tärkeänä videota yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Hänen mukaansa videon avulla lasten osallisuutta voidaan tuoda esiin ja näkyväksi muille. Eräs vastaaja myös mainitsi, että oli mukavaa, että kuvattiin ihan perusarkea, eikä videon teko tuottanut työntekijöille juurikaan lisätöitä. Yksi vastaaja kertoi jännittäneensä itse kuvaustilannetta siksi, koska hän epäili, osaako puhua tilanteessa tarpeeksi selkeästi.

Kehitysehdotuksina mainittiin, että videolla olisi voinut näkyä enemmän lasten keskinäistä keskustelua ja enemmän esimerkkejä osallisuutta tukevista tilanteista. Yleisesti ottaen videota kuitenkin pidettiin onnistuneena ja tarpeellisena. Kyselylomakkeissa tuli esiin myös ajatuksia yleisellä tasolla videoinnista. Eräs varhaiskasvattaja mainitsi, että hän haluaisi ottaa enemmän videointia mukaan arkeen ja keskustella myös lasten kanssa videolla tapahtuvasta sisällöstä. Toinen varhaiskasvattaja pohti, että vastaavia leikkaamattomia videoita voisi käyttää ryhmän ohjaajan oman työn arviointiin. Niistä näkee hyvin nopeasti, toteutuuko tilanteessa lapsen osallisuuden tukeminen parhaalla mahdollisella tavalla.

5.4.2 Pohdintaa palautekyselyn tuloksista

Kehittämistyön toteuttamisen taustalle vaaditaan tutkimuksellista tietoa (Toikko & Rantanen 2009, 20). Uutta tietoa voidaan kuitenkin saada myös kehittämistyötä tehdessä. Näin kävi tässä opinnäytetyössä. Teoriaan peilautuvaa käytännön tietoa saatiin näkyväksi ja julkiseksi videon avulla, mutta yllättäen sivutuotteena syntyi varhaiskasvattajien ammattitaidon kehittämiseen liittyvää uutta tietoa. Tämä uusi tieto on havaittavissa varhaiskasvattajille toteutettujen kyselylomakkeiden vastauksista. Vastauksissa korostuu oman työn reflektointi, eli omat henkilökohtaiset pohdinnat siitä, kuinka varhaiskasvattajat ottavat huomioon lasten osallisuuden tukemisen omassa toiminnassaan. Se, miten tähän tilanteeseen päästiin, on sitä varsinaista uutta tietoa, joka ei ole yleensä kehittämistyölle ominaista. Tulokset viittaavatkin siihen, että tässä opinnäytetyössä on ripaus kehittämistutkimuksen piirteitä.

Erona tässä opinnäytetyössä verrattaessa perinteiseen kehitystutkimukseen on kuitenkin se, että lähtötilanteena ei ollut kehittämistutkimukselle ominaista ongelmaa ja sen sanoittamista, vaan tilannetta lähestyttiin niiden asioiden kautta, joissa kaikki sujui hyvin. Videota varten kaikki asiat tehtiin kuten aina aikaisemminkin, mutta videolle poimittiin vain ne tilanteet, joissa lasten osallisuuden tukemista tapahtui. Luontaisesti tilanne kuitenkin johti siihen, että se vaati varhaiskasvattajilta ammatillista reflektointia siitä, miten he lapsiryhmiä ylipäänsä ohjaavat, eli toteutuuko omassa toiminnassa lasten osallisuuden tukemista.

Videoinnin avulla voidaan siis kehittää toimintaa siten, että ei keskitytä itse ongelmaan, jo pelkkä osallistuminen tietyn tyyppisen aiheen toteuttamiseen ja myös sen tuottamiseen antaa mahdollisuuden oman toiminnan kehittämiseen. Tämän kaltainen kehittämistyö perustuu vapaaehtoisuuteen, eikä siinä syyllistetä ketään. Lopulta varhaiskasvattaja itse päättää, onko hänellä tarvetta kehittää toimintaansa.

5.4.3 Valmiin videon esityksen tunnelmia

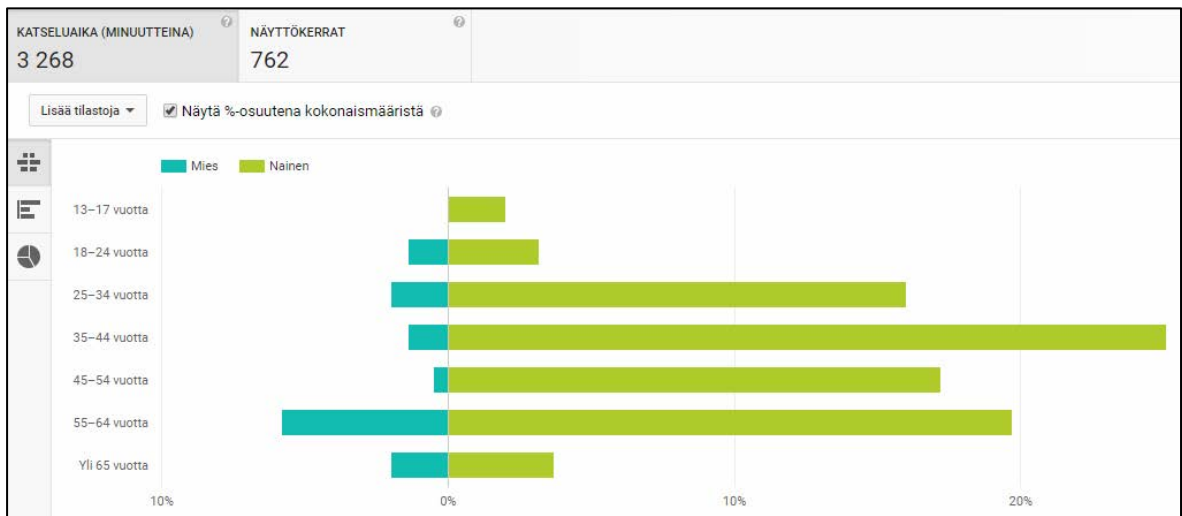
Lapsilta en suoraanaisesti kysynyt palautetta videon onnistumisesta, mutta yleistä hilpeyttä ja naurun kiljahduksia se tuotti valmiin videon esitystilaisuudessa. Lapset selvästi nauttivat, kun heistä oli tehty elokuva, jonka teossa he olivat saaneet olla osallisena. Videolla tosin esiintyi vain pieni osa koko päiväkodin lapsista, mutta jo kaverin näkyminen videolla tuotti iloa. Olisi ollut mielenkiintoista kysyä lapsilta mielipidettä ennen videon katsomista ja myös sen jälkeen, mitä lasten osallisuuden tukeminen tarkoittaa. Tällöin olisi saatu selville, palveleeko video myös lasten tarpeita uuden tiedonsaantikanavana, vaikka video olikin pääasiassa kohdennettu aikuisille.

Valmiin videon esitin myös Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen, TVT- ja liikuntakasvatuksen kehittämisen hankkeen hankejohtajalle sekä lasten vanhemmille ja opinnäytetyönohjaajalle ennen virallista julkaisua. Lopulta esittelin valmiin videon koulussa oman tutkinto-ohjelmani opinnäytetyöseminaarissa ja myös koko hanketyöryhmälle. Yleisesti ottaen sain videosta hyvää palautetta ja mielestäni olen saavuttanut kaikki tavoitteet, mitä videolta alun perin tavoittelin.

5.4.4 Julkisen videon suosio YouTube-kanavalla

Videon julkaisua varten oli tarpeellista perustaa oma YouTube-kanava, joka samalla mahdollisti videon katsojien tilastollisen tarkastelun. En ollut aikaisemmin julkaissut videota ja mahdollisuus tilastojen tarkkailuun tuli aivan uutena tietoa. Vaikka tämä opinnäytetyö ei varsinaisesti käsittele tilastoja, totesin, että nämä tiedot olivat hyvin oleellisia arvioitaessa videon julkista suosiota.

Videon julkisia tilastotietoja ovat ainoastaan katsojaluvut, muut tiedot ovat yksityisiä eli vain videon tekijän nähtävissä. Videon aihe herätti hyvin kiinnostusta YouTube-bessa, mikä tulee ilmi koko ajan nousevista katsojaluvuista. Ensimmäisen kahden viikon aikana videota katsottiin 762 kertaa. Suurin osa katsojista oli naisia. Eniten videon sisältöä ovat tarkkailleet 35–44-vuotiaat naiset. Toiseksi eniten 55–64-vuotiaat naiset. Miesten kohdalla videota selvästi eniten katsoivat 55–64-vuotiaat. Tilastotietojen mukaan nuorimmat videota katselleet olivat 13-vuotiaita ja vanhimmat eläkeikäisiä. (Kuvio 2.)

Kuvio 2. Videon katselijoiden väestötiedot YouTube-kanavalla.

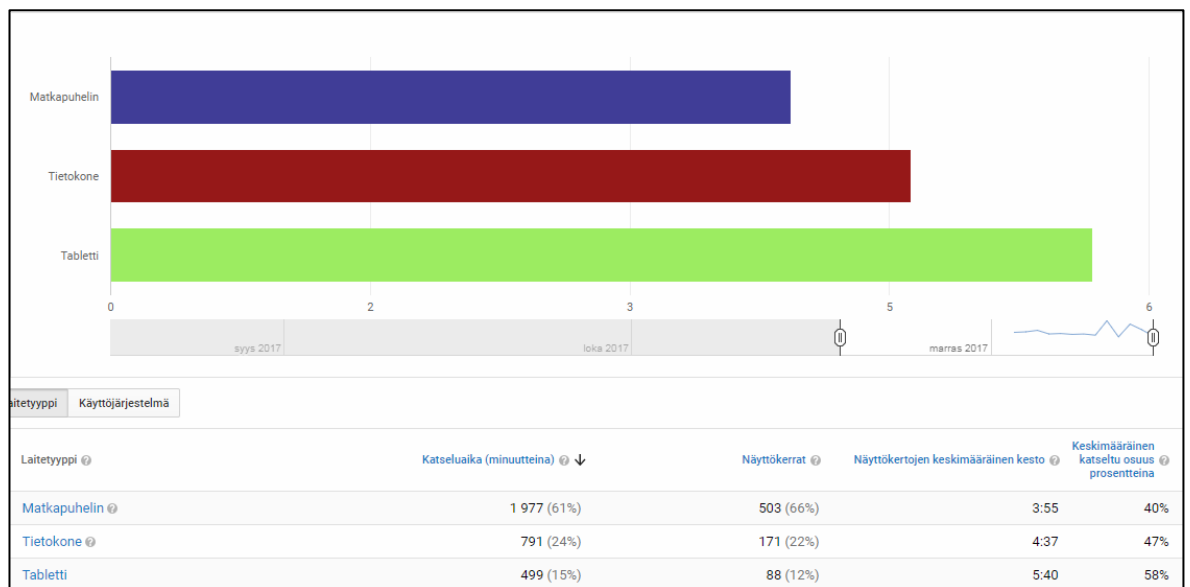
Huomioitava on, että kaikki eivät halunneet katsoa videota loppuun asti. Tilastotietojen mukaan keskimääräinen katseluaika oli vain noin puolet videon kestosta (Taulukko 1). Voidaankin miettiä, oliko syynä katselun keskeyttämiseen se, että video oli edelleen liian pitkä vai eikö sen sisältö sopinut katsojan tarpeisiin. Tilastot eivät kerro, miten keskimääräinen katseluaika on kertynyt. Arvoitukseksi jäi, onko video katsottu paikoittain läpi vai tasaisesti alusta noin puoleen väliin asti.

Video sijaitsee YouTube-kanavalla, mutta sitä on mahdollisuus jakaa myös ulkoisesti. Ulkoisesti jaetuista kanavista katsojat saavutettiin parhaiten Facebookin kautta (Taulukko 1).

Taulukko 1. Videon ulkoisen liikenteen lähteet YouTube-kanavalla.

Liikenteen lähde	Katseluaika (minuutteina)	Näyttökerrat	Näyttökertojen keskimääräinen kesto	Keskimääräinen katseltu osuus prosentteina
Facebook	2 129 (80%)	498 (81%)	4:16	44%
Tuntematon	254 (9,5%)	53 (8,6%)	4:47	49%
Samsung Internet for Android	63 (2,4%)	9 (1,5%)	6:58	71%
WhatsApp	33 (1,3%)	11 (1,8%)	3:01	31%
Twitter	32 (1,2%)	15 (2,4%)	2:08	22%
Facebook Messenger	31 (1,2%)	5 (0,8%)	6:08	63%
Google Search	25 (1,0%)	4 (0,7%)	6:22	65%
Safari-sovellus	19 (0,7%)	3 (0,5%)	6:28	66%
m.facebook.com	19 (0,7%)	2 (0,3%)	9:25	96%

Tilastotiedoista tulee ilmi myös ne laitteet, joilla videota on katseltu. Videota katsottiin eniten matkapuhelimella (61 %). Näyttökertojen keskimääräinen kesto oli kuitenkin pisin niillä, jotka katselivat videota tabletin kautta. Tällöin katseluaikaa kertyi keskimäärin 5 minuuttia ja 40 sekuntia. (Kuvio 3.) Videon kokonaiskesto oli 9 minuuttia ja 48 sekuntia.

Kuvio 3. Videon katselun laitteet YouTube-kanavalla.

Edellä olevien tilastotietojen mukaan voidaan todeta, että videon muodossa esitetty tieto saavuttaa tehokkaasti kohdeyleisönsä sosiaalisen median kautta. Sosiaalista mediaa etenkin Facebookia käytetään usein vapaa-aikana, jolloin videon katselu perustuu pääosin vapaaehtoisuuteen.

6 KEHITTÄMISTYÖN SISÄLLÖLLINEN LAATU JA EETTISYYS

6.1 Kehittämistyön laatuominaisuudet

Kun kyseessä on kehittämistyö, ei voida suoraan soveltaa tutkimuksille ominaisia laatukriteereitä, mutta niiden pohjalta voidaan kuitenkin karkeasti arvioida myös kehittämistyötä. Tällöin huomio kiinnittyy produktin ympärille, sen tarpeellisuuteen, toteutukseen ja raportin tieteelliset ominaisuudet sisältävään tekstiin. Vilka ja Airaksinen (2004, 82) kiinnittävät toiminnallisen opinnäytetyön sisällössä huomiota erilaisten valintojen perusteluihin, työn tarpeellisuuteen koulutusalan näkökulmasta ja produktia tukevaan teoreettiseen viitekehykseen sekä sen sisällölliseen laatuun. Toikko ja Rantanen (2009, 122, 125) lisäävät, että kehittämistoimintaan kuuluu myös luotettavuuden arviointi, raportoitu tieto pitää olla todenmukaista, mutta ennen kaikkea hyödyllistä ja käyttökelpoista. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että kehittämistyö on toistettavissa raporttiin kirjattujen tietojen avulla. Tämä oli tavoitteena myös tässä opinnäytetyössä. Raportin sisällössä on tuotu esiin prosessin aikana eteen tulleet ongelmat ja joskus on jopa ehdotettu ongelmien välttämiseksi vaihtoehtoisia toimintatapoja. Tämän opinnäytetyön avulla on siis mahdollista tehdä uusi samankaltainen kehittämistyö, mutta tarvittaessa voidaan myös välttää siinä eteen tulleet ongelmat.

Tämän opinnäytetyön produktina syntyi opetusvideo. Vaikka video toteutettiin hyvin teknisesti, sen sisältö oli täysin sosiaalialalle ominaista. Aihe oli myös ajankohtainen ja tärkeä. Materiaali kerättiin suoraan varhaiskasvatuksen arjen keskeltä. Videoon kuitenkin valikoituivat vain ne hetket, joissa osallisuuden tukemista oli havaittavissa. Jo lähtökohtaisesti oli siis tiedettävä, mitä lasten osallisuuden tukemisella tarkoitetaan. Tämä tarkoitti sitä, että teoriaan oli välttämätöntä tutustua jo ennen videon tekoa. Teoria oli kuitenkin läsnä koko opinnäytetyöprosessin ajan, sillä siihen pelausten mahdollistettiin videomateriaalin monipuolisuus ja laadukas sisältö. Videon pääasiallinen sisältö pohjautuukin tieteellisiin teksteihin, joihin voi tarvittaessa perehtyä raportin teoriaosuuteen merkittyjen lähteiden avulla.

6.2 Kehittämistyön eettisyys

Tässä luvussa pohdin kehittämistyöni eettisyyttä ja vertailen sen toteutusta perinteisiä tutkimuksia käsitteleviin lähteisiin. Tämän takia luvussa korostuu tutkimuksellinen ote. Käsiteltävät asiat ovat silti suoraan liitettävissä myös tähän opinnäytetyöhön.

Videon ollessa julkinen eettisyyden pohdinta nousi hyvin keskeiseksi aiheeksi koko opinnäytetyöprosessin ajaksi. Tämä korostui etenkin lasten kohdalla. Nieminen (2010, 33) on myös havainnut, että eettisyys korostuu usein varsinkin lapsia tutkitessa. Videota tehdessä oli tarpeellista kiinnittää huomiota siihen, että kukaan videolla esiintyvistä henkilöistä ei kokisi omaa rooliaan millään tavoin negatiiviseksi nyt tai tulevaisuudessa. Ei siis voinut ajatella vain nykyhetkeä, vaan miten esimerkiksi lapsi näkee itsensä aikuisena katsoessaan videota. On myös mietittävä, että videota ei voi käyttää mitenkään kuvattua henkilöä vastaan vaikkapa erilaisissa kiusaamistilanteissa.

Aikuisilla onkin suuri vastuu siinä, miten he suojelevat esimerkiksi lasten anonyymiyttä, kun valmis tutkimus tai tuotos päättyy julkiseksi. Nieminen (2010, 33) tuo esiin, että Suomessa ei ole sellaista lainsäädäntöä, jossa todettaisiin suorasti, kuka saa päättää lapsen osallistumisesta tutkimukseen. Sen sijaan, lähtökohtana kuitenkin pidetään sitä, että alle 18-vuotiaiden tutkimiseen tarvitaan huoltajien suostumus. Huoltajien tulisi kuitenkin varmistaa myös lapselta itseltään, että haluaako hän osallistua kyseiseen tutkimukseen. Lapsen mielipidettä voi olla kuitenkin vaikeaa saada, jos lapsi ei vielä ymmärrä, mistä tutkimuksessa on ylipäänsä kyse. (Nieminen 2010, 33.) Hirsijärvi ym. (2014, 25) käsittelevät asiaa vielä kriittisemmin, heidän mukaansa tutkittavan tulee olla kokonaan kykenevä ymmärtämään tutkimuksen tavoitteet sekä mahdolliset seuraukset, joka puolestaan vaatii toteutuakseen kypsää arviointikykyä. Tiukasti rajaten se kuitenkin samalla sulkee tutkimuksen ulkopuolelle lapset (Hirsijärvi ym. 2014, 25).

Ei voida kuitenkaan olettaa, että lapset olisivat pieniä aikuisia. Tähän ajatukseen peilaten liian rajattu kohderyhmä saattaa sulkea tutkimuksen ulkopuolelle arvokasta tietoa. Jos tiedon avulla on tarkoitus edistää lasten osallisuuden tukemista, tutki-

muksen pois jättäminen vedoten lasten kehittymättömyyden arviointikykyyn on ristiriitaisessa asemassa myös YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen kanssa. Toisaalta sitä on myös lapsen kuulematta jättäminen. Strandell (2005, 30) kehottaa huomioimaan YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen aina lapsiin kohdistuvissa tutkimuksissa. Hän on tulkinnut sopimusta niin, että monet sopimuksen artiklat liittyvät lasten kunnioitukseen, lasten osallisuuden tukemiseen ja vaikuttamismahdollisuuksien edistämiseen. Tässä kohtaa tutkijalle jää pohdittavaksi, kumpi on eettisesti painokkaampaa: yksittäisen lapsen mielipiteen arviointi siitä, että lapsi on varmasti ymmärtänyt tutkimuksen tarkoituksen vai lähtökohtaisesti tutkimuksen tarkoitus edistää lasten osallisuutta yleisellä tasolla. Tästä voimme päätellä, että vaikka tutkittavalta olisi saatu täydet julkistamisluvat tutkimuksesta ja sen kulusta, lopullinen eettinen pohdinta jää aina kuitenkin tutkijalle.

Yleisesti ottaen tilanteissa, joissa lapsi on vielä hyvin nuori, vanhemmat usein päättävät tutkimukseen tai kehittämistyöhön osallistumisesta. Näin kävi myös omassa kehittämistyössäni, sillä lupa pyydettiin suoraan vanhemmilta (Liite 1). Epäselväksi kuitenkin jäi, keskustelivatko vanhemmat silti kehittämistyön tarkoituksesta lapsensa kanssa. Myöskään vanhemmille jaetussa tutkimuslupapyyntöissä ei ollut kohtaa, johon lapsi voisi antaa oman suostumuksensa osallistumisesta. Kyseinen kohta olisi voinut olla tutkimuslupapyyntöissä ainakin vapaavalintaisena niille lapsille, joiden vanhemmat kokivat, että lapsi ymmärtää videoinnin merkityksen. Tutkimuslupapyyntöissä olisi voinut olla myös erillinen lupapyyntö lapsille, jossa tutkimuksen lähtökohdat olisi tuotu esiin selkokielellä ja vaikka kuvia apuna käyttäen. Se olisi ollut myös lapsen kannalta osallistavaa ja mahdollisuus vaikuttaa jo etukäteen itseään koskeviin päätöksiin. Tutkimuslupapyyntöissä kuitenkin mainittiin, että lapsella on oikeus kieltäytyä koska vain osallistumisesta. Eräässä videointitilanteessa tuli ilmi, että ainakin pari lasta kertoi tietävänsä, että video tullaan julkaisemaan muun muassa YouTubessa. Parin lapsen kotona oli siis asiasta keskusteltu.

Videoinnin tarkoituksesta kertominen lapsille jäi hyvin pintapuoliseksi. Päiväkodilla kuvatessani kerroin lapsille tekeväni elokuvaa. Tämä vastaus tuntui riittävän lapsille, eikä siitä esitetty lisäkysymyksiä. Lasten osallisuus tulee esiin ennakoimattomasti ja tilannetta olisi oleellisesti saattanut haitata, jos kuvaajan läsnäoloa tai tarkempaa

syytä kuvaamiseen olisi liikaa korostettu. Osittain jo nyt videon läsnäolo muutti ryhmädynamiikkaa, joka näkyi muun muassa siinä, että lapset alkoivat pelleilemään. Toisaalta tässä vaiheessa voidaan miettiä, miksi lapset halusivat pelleillä. Korpela (2017) arvelee lapsiin kohdistuvassa tutkimuksessaan, että pelleily voi olla yksi lapselle ominaisista tavoista kertoa, että hän ei halua olla kuvaamisen keskipisteenä. Toisaalta se voi olla myös merkki siitä, että tilanne koetaan hauskaksi. Näitä tilanteita en kuitenkaan ottanut mukaan lopulliseen videoon, koska lasten todelliset ajatukset jäivät epäselviksi.

Kamerat kuitenkin tuntuivat jonkin verran häiritsevän. Tästä syystä päädyimme varhaiskasvattajien kanssa siihen, että ne saavat olla koko ajan tilassa, vaikka ne eivät olisi päällä. Näin lapset tottuivat niihin ja uutuuden viehätys kameroita kohtaan hävisi. Lopullinen video kuitenkin esitettiin lapsille ennen julkaisua, ja tässä vaiheessa oli mahdollisuus vielä kieltäytyä videoon osallistumisesta. Tosin uskon, että monikaan lapsi ei ymmärtänyt, että tällainen vaihtoehto oli olemassa. Myös vanhemmat saivat nähdä lopullisen videon ennen julkaisua, ja myös heillä oli mahdollisuus vielä tässäkin vaiheessa kieltäytyä siitä, että oma lapsi esiintyy videolla.

Lasten tai varhaiskasvattajien nimiä ei mainita videolla. Osittain videolla käytettiin myös ääninäyttelijöitä. Vanhemmille annetuissa tutkimuslupapyyntöissä luvattiin, että lasten nimiä ei missään vaiheessa julkaista tutkimukseen liittyvissä materiaaleissa. Jouduimme kuitenkin väliaikaisesti kirjaamaan nimiä ylös, kun tarkistimme, että keitä lapsia saa kuvata. Tiedolla oli oleellista merkitystä vain kuvaajalle ja varhaiskasvattajille, sillä lähes jokaisessa lapsiryhmässä oli henkilöitä, joita ei saanut kuvata. Asia oli tarpeellista vielä lopuksi tarkistaa, sillä käytössä oli myös vanhempaa materiaalina noin puolen vuoden takaa.

Opinnäytetyön videon työstämiseen liittyi paljon materiaalia ja olikin erityisen tärkeää, että materiaalit eivät joutuisi ulkopuolisten käsiin esimerkiksi pilvipalveluiden kautta. Päädyimme ratkaisemaan tämän ongelman siten, että käyttöön otettiin ulkoinen kovalevy. Ulkoinen kovalevy on päiväkotia Satulinnan omaisuutta, kuten myös ne kuvat, joita on videoon käytetty. Kovalevy luovutettiin kuvineen takaisin päiväkotiin opinnäytetyön valmistuttua. Valmista videota puolestaan saa luvallisesti levittää, kunhan sitä ei käytetä kaupallisiin tarkoituksiin tai muokata. Tekijän nimi on myös mainittava videon esityksen yhteydessä.

7 KEHITTÄMISTYÖN PROSESSIN JA TULOSTEN TARKASTELU

7.1 Yhteistyön merkitys

Tämä opinnäytetyö syntyi useiden toimijoiden ansioista. Yhteistyötä tehtiin niin hanketyöryhmän, Satulinnan päiväkodin johtajan, varhaiskasvattajien, lasten kuin vanhempienkin kanssa. Tavallaan koko prosessia voisi luonnehtia projektinomaiseksi, jossa vaaditaan muun muassa hyviä yhteistyötaitoja koko työn onnistumisen vakuudeksi. Mielestäni tässä tehtävässä onnistuttiin. Eniten yhteistyötä toteutettiin Satulinnan johtajan ja varhaiskasvattajien kanssa. Ilman heidän sitoutuneisuuttaan opinnäytetyön produktin tekoon en olisi saanut tuotettua koko videota, sillä heitä ja heidän toimintaansa lapsiryhmän vetäjinä kuvattiin. Heidän kautta sain arvokasta palautetta siitä, millaiseksi he kokivat videon sisällön kesken tekemisprosessin, mutta myös jälkikäteen valmista videota arvioitaessa.

Opinnäytetyön yksi tavoite olikin vahvistaa projektimaista työskentelyä ja sitä kautta myös omia vuorovaikutustaitoja. Uskon saaneeni hyvää kokemusta projektityöskentelystä ja samalla myös jonkin verran hanketyöstä. Vuorovaikutustaidot oletettavasti pysyivät ennallaan, mutta työskentely tiiminä antoi mahdollisuuden myös näiden taitojen vahvistamiseen.

7.2 Kehittämistyön toteutus

Sisällöllisesti videon tarkoituksena oli levittää tietoa siitä, kuinka varhaiskasvatuksessa voidaan tukea lasten osallisuutta heitä koskevissa toiminnoissa ja mitä vaikutuksia osallisuuden tukemisella on lapsen kehitykselle. Kaikissa näissä tavoitteissa onnistuttiin, niin videon levityksessä, lasten osallisuutta tukevien menetelmien keuruussa kuin erilaisien menetelmien esille tuonnissakin. Mielestäni erilaisia menetelmiä olisi saanut näkyä videolla vielä enemmän. Tarkoitus oli kuitenkin tehdä mahdollisimman lyhyt video ja ottaa mukaan vain osa. Tähän peilaten voidaan todeta, että tavoitteet saavutettiin.

Opinnäytetyön muokkautuminen kehittämistyöksi asetti atk-aidot koetukselle. Tämä tuli esiin erityisesti videota muokatessa. Esiin nousseet tekniset ongelmat eivät kuitenkaan olleet esteitä, ainoastaan hidasteita. Videon tekemiseen meni yllättävän paljon aikaa ja se lopulta näkyi siten, että opinnäytetyön raportin kirjoittamisessa tuli kiire. Lopulliseen työmäärään nähden aikaa oli käytettävissä melko vähän. Olen silti tyytyväinen, että valitsin toiminnallisen opinnäytetyön produktiksi videon ja että video liitettiin osaksi hanketta. Näiden kautta opin paljon uusia asioita, joista on varmasti hyötyä myös tulevaisuudessa.

Periaatteessa tavoitteelliset odotukset opinnäytetyön suhteen osittain jopa ylittyivät, sillä vaikka opinnäytetyö oli kehittämistyö, mukaan tarttui myös viitteitä kehittämistutkimuksesta. Tämä oli havaittavissa muun muassa varhaiskasvattajien vastauksista, koskien videon arviointilomakkeita. Lasten osallisuutta oli selvästi mietitty ja omaa toimintaa sen tukemisessa. Videon tekemiseen osallistuminen ja valmiin videon katselu loivat tilaisuuden oman työn itsereflektointiin ja synnyttivät ihan uusia ideoita siitä, miten videotointia voisi tulevaisuudessa hyödyntää. Toimintaan osallistuminen mahdollisti positiivisen lähestymistavan kautta ammatillista kehittymistä ainakin joidenkin varhaiskasvattajien osalta. Näin ollen opinnäytetyöni kaltaista toimintaa voidaan käyttää myös varhaiskasvattajien ammattitaidon vahvistamiseen.

7.3 Valmiin videon arviointia

Videon aihe herätti hyvin kiinnostusta YouTubessa, mikä tulee ilmi koko ajan nousevista katsojaluvuista. Ensimmäisen kahden viikon aikana videota katsottiin 762 kertaa. Ulkoisesti jaetuista kanavista peräti 80 prosenttia katsojista saavutettiin Facebookin kautta. Videota katsottiin eniten matkapuhelimella (61 %).

Suurin osa katsojista oli naisia. Eniten videon sisältöä ovat tarkkailleet 35–44-vuotiaat naiset. Toiseksi eniten 55–64-vuotiaat naiset. Miesten kohdalla videota selvästi eniten katsoivat 55–64-vuotiaat.

Tilastotietojen mukaan keskimääräinen katseluaika oli vain noin puolet videon kestosta, joka oletettavasti perustuu vapaaehtoiseen sekä omalla vapaa-ajalla käytettyyn katseluaikaan. Vapaaehtoisesti työajan ulkopuolella saatu tieto, mutta silti työtä

kehittävä tieto, onkin erittäin kustannustehokas lisäkoulutuksen muoto. Tehokkuus ja sen vaikuttavuus tosin ovat riippuvaisia videon sisällön laadukkuudesta ja siitä, että katsojalla säilyy innostusta katsoa video loppuun asti.

Vaikka YouTube'n tilastot kertovat, että video ei saavuttanut kaikkien kohdalla täyttä katseluaikaa, uskon kuitenkin, että videolle löytyy kysyntää. Ainakin hanketyöryhmä totesi videon tulevan tarpeeseen, ja myös päiväkodin varhaiskasvattajat olivat sitä mieltä. Myös päiväkodin lapset oletettavasti pitivät videosta, ainakin videon katselu herätti heissä iloista hilpeyttä ja riemun kiljahduksia. Saattaa silti olla, että juuri tämä video voisi toimia paremmin työaikana, erilaisissa koulutustilaisuuksissa, jolloin se helpommin katsottaisiin loppuun asti. Videota voidaankin luotettavasti esittää tällaisissa tilaisuuksissa, sillä sen sanoma perustuu alan tieteellisiin teksteihin.

7.4 Kehitysehdotukset

Tätä opinnäytetyötä voisi jatkaa esimerkiksi toisella samankaltaisella videolla. Näin saataisiin lisää ideoita lasten osallisuuden tukemisen tueksi. Opinnäytetyön raakamateriaalia voisi hyödyntää myös varhaiskasvattajien oman työn itsereflektioon ja työn kehittämiseen. Videota katsellessa saa realistisen kuvan siitä, huomioiko todella kaikkia lapsia vai olettaako vain niin. Samalla voidaan pohtia sitä, mikä huomioinnin estää. Tällainen työn kehittäminen voisi sopia kehitystutkimuksen muodossa toteutettavaksi tai vain muuten pohjaksi lisäkoulutuksen tarpeiden kartoittamiseen.

Mielenkiintoista olisi tutkia videoinnin avulla, millä tavoin lasten huomion ylipäänsä saa kohdistettua itse toimintaan, vaikka ryhmä olisi levoton. Tällöin tulisi julki ne kirjoittamattomat säännöt, eleet, ilmeet sekä sanojen painotukset juuri oikealla hetkellä ja lauseiden sanamuodostelmien nerokkaat asetelut. Tämä aihe sopisi toteutettavaksi, vaikka toiminnallisen opinnäytetyön muodossa. Tulokset konkretisoituisivat hyvin opetusvideota katsoessa, jossa kyseiset tilanteet samalla sanoitettaisiin.

7.5 Loppupäätelmät

Kaiken kaikkiaan koko opinnäytetyöprosessi alusta loppuun oli antoisa, mielenkiintoinen ja erittäin opettavainen kokemus. Lasten osallisuuden tukeminen ei ole teoriassa kovin monimutkaista. Haasteena voidaankin todeta näiden tietojen siirtäminen käytäntöön. Osittain tähän ongelmaan vastauksia löytyy tekemästani opetusvideosta, joka löytyy YouTubesta nimellä: ”Lasten osallisuuden tukeminen varhaiskasvatuksessa”.

On kuitenkin hyvä ymmärtää, että täydellisesti kaikkien lasten osallisuutta koko ajan tukevaa varhaiskasvattajaa ei ole olemassa. Tämä johtuu siitä, että lapsiryhmät ovat suuria, eikä yksi kasvattaja voi koko ajan olla niin valppaana, että voisi huomioida kaikki pienetkin ryhmässä tapahtuvat liikkeet. Silti siihen on hyvä pyrkiä. Tämä kuitenkin vaatii varhaiskasvattajalta paljon ammattitaitoa siitä, miten lasten osallisuutta voidaan tukea ja miksi sen on niin tärkeää. Kun tiedetään lasten osallisuuden tukemisen vaikutukset lapsen kehityksen kannalta, toimintaan tulee mukaan lisää ammattieettisyyttä ja sen kautta todennäköisesti myös motivaatiota. Tällöin varhaiskasvattaja on valmiina tekemään työtä laadukkaasti, eikä niin, että pääsisi mahdollisimman helpolla. Osallisuuden tukeminen lähtee hyvin pienistä asioista. Tärkeintä on kuitenkin se, että lapsi tuntee tulleensa kuulluksi ja että hänen sanoillaan on merkitystä. Lopulta kyse on pienistä arjen teoista, joilla on kuitenkin suuri merkitys pienen lapsen elämässä.

LÄHTEET

- Ahonen, S. & Uotila, A. 2014. Lasten osallisuuden tukeminen liikuntaleikkikoulussa. Osallisuuden juuret - opas liikuntaleikkikoulun ohjaajille. [Verkkojulkaisu]. Lahti: Lahden ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. [Viitattu 12.11.2017]. Saatavana: http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/85651/Ahonen_Sanna.pdf?sequence=3&isAllowed=y
- Arnstein, S. 1969. A Ladder of Citizen Participation JAIP, Vol. 35, No. 4, July 1969, pp. 216–224.
- Bitar, J. Julkaistu 2.12.2016. TAIKAVA: Keihäspuiston päiväkot, Lasten aloitteista kohti ilmiömaista oppimista. [Video]. Vantaa: Vantaan varhaiskasvatus. [Viitattu 22.10.2017]. Saatavana: <https://www.youtube.com/watch?v=zJIIRLe21dM>
- Eskelinen, M & Hjelt, H. 2017. Varhaiskasvatuksen henkilöstö ja lapsen tuen toteuttaminen. [Verkkojulkaisu]. Valtakunnallinen selvitys 2017. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:39. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. [Viitattu 27.10.2017]. Saatavana: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80737/okm39.pdf>
- Eskola, J & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 4.painos. Tampere: Vastapaino.
- Hakala, J. 2004. Opinnäyteopas ammattikorkeakouluille. Helsinki: Gaudemus.
- Hakkarainen, S. Julkaistu 1.11.2017. Esikoululaisen osallisuuden tukeminen. [Video]. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysala. Opinnäytetyö. [Viitattu 10.11.2017]. Saatavana: https://www.youtube.com/watch?v=fTqf_FbsxQw&t=329s
- Hart, R. 1992. Children's participation: from tokenism to citizenship. [Verkkojulkaisu]. Italy. Florence: UNICEF International Child Development Centre. [Viitattu 18.10.2017]. Saatavana: <https://intra.seamk.fi/loader.aspx?id=723edfa7-e552-442a-a8a3-b0fb98846649>
- Hirsijärvi, S. Remes, P. & Sajavaara, P. 2014. Tutki ja kirjoita. 19.painos. Porvoo: Tammi
- Hätönen, A. & Katajisto, S. 2012. Lasten osallisuuden tukeminen esiopetuksessa. Eskarilaiset mukaan – vinkkejä osallisuuden tukemiseen. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Diak Etelä. Sosiaali- ja terveysalan yksikkö. Sosionomi (AMK). Opinnäytetyö. [Viitattu 17.10.2017]. Saatavana: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/50033/Hatonen_Annika.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Kaartinen, H. 5.4.2017. Osallisuus – aineetonta energiaa. [Blogi-teksti]. THL-blogi. Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos. [Viitattu 1.11.2017]. Saatavana: <https://blogi.thl.fi/osallisuus-aineetonta-energiaa/>
- Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisusarja 134.
- Kananen, J. 2015. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Miten kirjoitan kehittämistutkimuksen vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisusarja 212.
- Kananoja, A. 2017. Asiakastyön yleiset lähtökohdat sosiaalialalla. Teoksessa: A. Kananoja, M. Lähteinen, M. & P. Marjamäki. (toim.) Sosiaalityön käsikirja. 4. uudistettu painos. Helsinki: Tietosanoma Oy, 173–190.
- Kangas, J., Venninen, T. & Ojala, M. 2016. Educators' perceptions of facilitating children's participation in early childhood education. [Verkkolehtiartikkeli]. Australasian Journal of Early Childhood 41 (2), 85-94. [Viitattu 9.11.2017]. Saatavana Ebsco-tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Kataja, E. Julkaistu 10.8.2017. Mitä vasu tarkoittaa lapsen arjessa? Janakkala ja Hattula. [Video]. Hämeenlinna: Hämeenlinnan kaupunki, Janakkala ja Hattula. [Viitattu 17.10.2017]. Saatavana: <https://www.youtube.com/watch?v=j322w-YyBPk>
- Kivistö, M. 2014. Kolme ja yksi kuvaa osallisuuteen. Monimenetelmällinen tutkimus vaikeavammaisten ihmisten osallisuudesta toimintana, kokemuksena ja kielenkäyttönä. Rovaniemi: Lapin yliopisto
- Korpela, M. 23.1.2017. Lasten etnografinen tutkimus: Länsimaalaiset lapset Intian Goalla, eliittiä vai marginaalissa, tuttuja vai vieraita? [Luento]. Tampere: Tampereen yliopisto. [Viitattu 9.11.2017]. Vaatii käyttöoikeuden.
- L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki.
- L 30.12.2014/1301. Sosiaalihuoltolaki
- L 11.6.1999/731. Suomen perustuslaki.
- L 19.1.1973/36. Varhaiskasvatuslaki.
- Leader-hanke. Ei päiväystä. [Esite]. Leader hankerahoitus. Ihmisten kokoisille ideoidille. Kauhajoki: Suupohjan kehittämissyhistys ry. [Viitattu 22.10.2017]. Saatavana: <http://www.leadersuupohja.fi/images/Hankerahoitusite.pdf>

- Lumme, R., Leinonen, R., Leino, M., Falenius, M. & Sundqvist, L. (toim.) 2010. Monimuotoinen / toiminnallinen opinnäytetyö. [Verkkosivu]. Virtuaaliammattikorkeakoulu. [Viitattu 28.1.2017]. Saatavana: <http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/-opintojaksot/030906/1113558655385/1154602577913/1154670359399/-1154756862024.html>
- Manninen, A-M. 2016. Lapsen osallisuus päiväkodissa – opas varhaiskasvattajille. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu 12.11.2017]. Saatavana: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/107380/Manninen_Anne-Maria.Osallisuus.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Mattila, K-P. 2011. Lapsen vahvistava kohtaaminen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Merilampi, R-S. 2014. Media-kasvatuksen perusteet. Helsinki: BTJ Finland Oy.
- Mäkinen, M. 2011. Kuule: Minä olen ja kuulun! Lapsen identiteetin tukeminen. Teoksessa: E. Hujala & L. Turja (toim.) 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 95–108.
- Nieminen, L. 2010. Lasten ja nuorten tutkimus: Oikeudellinen tarkastelu. Teoksessa: H. Lagström, T. Pösö, N. Rutanen & K. Vehkalahti (toim.) Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 101, 10–21.
- Nivala, E. & Ryytänen, S. 2013. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. [Verkkolehtiartikkeli]. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, vuosikirja 2013, vol. 14. [Viitattu 27.10.2017]. Saatavana: <http://www2.uef.fi/documents/1381035/2330652/NivalaRyy%C3%A4nen2013.pdf>
- Opetushallitus. Ei päiväystä. VASU2017 – varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistaminen. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Opetushallitus. [Viitattu 26.11.2017]. Saatavana: www.oph.fi/vasu2017
- Oranen, M. 2008. Mitä mieltä? Mitä mieltä! Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä. Sosiaali- ja terveysministeriön Lastensuojelun kehittämisohjelman osaraportti. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry. [Viitattu 13.1.2017]. Saatavana: <http://docplayer.fi/383636-Mita-mielta-mita-mielta-lasten-osallisuus-lastensuojelun-kehittamisessa-mikko-oranen.html>
- Pajulammi, H. 2014. Lapsi, oikeus ja osallisuus. Helsinki: Talentum. Lapin yliopisto. Väitöskirja.
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. 2016. [Verkkojulkaisu]. 4. Painos. Määräykset ja ohjeet 2014:96. Helsinki: Opetushallitus. [Viitattu 12.1.2017]. Saatavana: http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

- Reivinen, J. & Vähäkylä, L. 2013. Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Tallinna: Gaudeamus Oy.
- Reunamo, J. & Nurmi, H. 2014. Lasten valintojen merkitys. Teoksessa: Reunamo, J. (toim). Varhaiskasvatuksen kehittäminen. Juva: PS-kustannus.
- Roos, P. 2015. Lasten kerrontaa päiväkotiarjesta. [Verkkojulkaisu]. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden yksikkö. Tampere: Tampereen yliopisto. [Viitattu 4.3.2017]. Saatavana <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/96477/978-951-44-9691-2.pdf?sequence=1>
- Roos, P. 2016. Mitä kuuluu? Lasten kertomukset ja osallisuus päiväkodissa. Vaasa: Waasa Graphics.
- Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen, TVT- ja liikuntakasvatuksen kehittämisen hanke 2016-2017-hankesuunnitelma. 2016. Seinäjoki. [Viitattu 20.10.2017]. Julkaisematon.
- Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit. 29.4.2016. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Innokylä. [Viitattu 20.10.2017]. Saatavana: <https://www.innokyla.fi/documents/1167850/5e8f1ef1-7a5b-4dfb-a629-0ea09dbfe904>
- Strandell, Harriet (2005) Lapset, etiikka ja vaikea osallisuus. Teoksessa: Laadullisen sosiaalitutkimuksen eettiset kysymykset. Stakes, Työpapereita 4/2005, 33–40.
- Thomas, N. 2002. Children, family and state. Decision-making and child participation. Britain: University of Bristol.
- Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta – näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedonantoon. [Verkkojulkaisu]. Tampere: Tampere University Press. [Viitattu 27.10.2017]. Saatavana: https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/100802/Toikko_Rantanen_Tutkimuksellinen_kehittamistoiminta.pdf?sequence=1
- Turja, L & Vuorisalo, M. 2017. Lasten oikeudet, toimijuus ja osallisuus oppimisessa. Teoksessa: M. Koivula, A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen (toim.) 2017. Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino.
- Turja, L. 2011a. Lapset osallisina - kohti uutta varhaiskasvatuskulttuuria. [Verkkootikkeli]. Varhaiskasvatus tänään. Suomen Varhaiskasvatus ry:n verkkolehti. Toukokuu 2011. 24–35. [Viitattu 27.10.2017]. Saatavana: <http://ecef.org/wp-content/uploads/2014/03/2011-3-Turja.pdf>
- Turja, L. 2011b. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa: E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 41–53.

- Turja, L. 2011c. Lapset osallisina - Kohti uutta varhaiskasvatuskulttuuria. Varhaiskasvatus tänään. [Verkkolehtiartikkeli]. Suomen varhaiskasvatus ry:n verkkolehti. Toukokuu 2011, 24–35. [Viitattu 16.6.2015]. Saatavana: <http://ecef.org/wp-content/uploads/2014/03/2011-3-Turja.pdf>
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. 2016. [Verkkojulkaisu]. Määräykset ja ohjeet 2016:17. Tampere: Opetushallitus. [Viitattu 12.1.2017]. Saatavana: http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. [Verkkojulkaisu]. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 56. Saarijärvi: Stakes. [Viitattu 18.10.2017]. Saatavana: <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>
- Vilkkä & Airaksinen. 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. 1.-2.painos. Jyväskylä: Tammi.
- Virkki, P. 2015. Varhaiskasvatus toimijuuden ja osallisuuden edistäjänä. [Verkkojulkaisu]. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto. Väitöskirja. [Viitattu 30.11.2017]. Saatavana: http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-1735-5/urn_isbn_978-952-61-1735-5.pdf
- YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus. Ei päiväystä. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 18.10.2017]. Saatavana: <https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus/sopimus-kokonaisuudessaan/>

LIITTEET

Liite 1. Tutkimuslupapyyntö Satulinnan päiväkodin vanhemmille

Liite 2. Nimetön kysely videon tekemiseen liittyvistä ajatuksista varhaiskasvattajille

LIITE 1. Tutkimuslupapyyntö Satulinna päiväkodin vanhemmille**Tutkimuslupapyyntö**

5.4.2017

Tutkimuslupapyyntö Satulinnan päiväkodin vanhemmille**Tutkimuksen sisältö**

Hei!

Opiskelen Seinäjoen ammattikorkeakoulussa sosionomiksi viimeistä vuotta. Suoritan opinnäytetyöni toiminnallisen osuuden Halkosaaren Satulinnan päiväkodissa kevään ja kesän 2017 välisenä aikana. Opinnäytetyöni liittyy Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen, TVT- ja liikuntakasvatuksen kehittämisen hankkeeseen 2016-2017. Aiheenani on tutkia, millaisia menetelmiä voidaan käyttää lasten osallisuuden tukemiseen päiväkodin arjessa. Satulinnan päiväkodissa on jo käytössä useita lasten osallisuutta tukevia menetelmiä eli toimintamuotoja, joiden avulla lapset voivat vaikuttaa heitä koskeviin päätöksiin. Tarkoituksena on levittää näitä hyviä käytäntöjä eteenpäin.

Tutkimukseni pääpaino on varhaiskasvatuksen henkilökunnan toiminnan kuvaamisessa. Havainnoistani teen videon, joka toimii ns. opetusvideona alan ammattilaisille ja kaikille muillekin, jotka ovat asiasta kiinnostuneita. Video tulee olemaan julkinen.

Tutkimuksen toteutan kuvaamalla lapsia ja kasvatusalan henkilökuntaa erilaisissa toiminnoissa videoiden ja valokuvaten. Toiminnoissa lapsia kuunnellaan ja heidän mielipiteilleen annetaan arvoa. Videoon koostetaan useita lyhyitä tilanteita ja kokonaisvideon pituus tulee olemaan enintään 10 min. Lapsilla on myös oikeus kieltäytyä koska vain osallistumisesta. Lasten nimiä ei missään vaiheessa julkaista tutkimukseen liittyvissä materiaaleissa.

Kuvauslupa**Voiko lapsenne osallistua? Rasti alla olevista vaihtoehdoista**

- ☐ Lapseni saa näkyä videolla ilman nimeä
- ☐ Lapseni ei saa osallistua

Lomakkeen palautus Voitte tuoda lomakkeen täytettynä suoraan päiväkotiin.

Lisätietoja Lisätietoja voitte kysyä tutkimuksestani päiväkodin johtaja Marika Horilalta.

Allekirjoitus

Huoltajan allekirjoitus ja nimenselvennys

Päivämäärä ja paikka

Kiitos vastauksistanne jo etukäteen.

Ystävällisin terveisin

Sirpa Yli-Heikkilä

Sosionomi-opiskelija
Seinäjoen ammattikorkeakoulu
sirpa.yli-heikkila@seamk.fi

LIITE 2. Nimetön kysely videon tekemiseen liittyvistä ajatuksista varhaiskasvattajille

Minkälaisia ajatuksia videoon osallistuminen tuotti? (Vastaa myös, vaikka olit mukana vain suunnittelu- tai taustaryhmässä)

Muuttiko videon tekemisprosessi ajatuksiasi lasten osallisuuden tukemisesta? Oliko siitä hyötyä ammatillisen kehittymisen näkökulmasta?

Olisitko halunnut lisätä/poistaa vielä jotakin videon sisällöstä?

Vapaat kommentit:
